

מן

חפסי זה קדושין כלל * ואם חלומר דברי האומר שז"ד
שלאחרים חזרו וגמנו שחלל חוללה ולא מחיבתם הלא
מודע בכל המון דמסוס ספיקא עשו וז"ל זה היבס
שקדשה אם בא אחר וקדשה לריבה גט משימס ועני
ורש הליקו ומאיר עיני שיהם יוכה לביאת הגואל וכל
ישראל חברים :

תשובה לא עלי חלונותיכם כמו שאמרתם וגם לא
על עצמכם אבל חלונות שנינו על הסופר
ועל המניח * וזוהו דברי כך הם וכן היבס שקדש נח
יבמה הרי אלו קדושין גמורין :

משנה

מה

שאלה בספר עבודה ממא כחוב כלי שנחבשל בו
חרומה אינו צריך הגעלה אלא מריקה ושטיפה
ועיינו לחשובה בלוננו מיהלות כי לעינות דעתינו לא
נחמעה משר קדשים כי [אם] מריקה ושטיפה יחרה
שהיא אחר הגעלה של כלים [שאל] נחבשל בהם קדשים
[צריך] ולחרומה לא צריך אבל בלא הגעלה ליכא מאן דמיקל
ולו שקול יסקל חפני לראות בחשובות נחיות מאד מאד
מזערי תלמידך ולהיט אוהנו בשבעה דרכים או יעלו
חסידים בכבוד ירנו על משכבותם ויודו לשם חסדו
בחריהם ובטירותם השביע נפש שוקקה ונפש רעבה
מלא טוב :

תשובה זה שאמרתי אין כלי שנחבשל בו חרומה
צריך הגעלה בספר זרעים הוא אומר
בהלכות חרומה ולא מדויקא דהיא מתניתא האומר
שם צובחים בפרק דם חטאת וכו' סמכתי זה אלא על
המשה השנייה בחרומות סמכתי דהכי חק המערה
מכד לכד ומוטף ג' טיפין טוחן לחוכה חולין הרכינה
ומיה הרי זו חרומה * וזהו פירושה המערה כד שהיה
בו שמן חרומה או יין חרומה עד שנחרוקן ופסק כל
היטוף והחטיל המסק' לטוף טיפה אחר טיפה אינו
צריך להמחין עד שיפסקו כל הטיפין אלא כיון שירזו
שלו טיפין טיפה אחר טיפה דיו וטוחן לחוכה חולין מיד
ואין החמץ והשאריות שם כד דממעין ואם הרכינה
על לזה אחר שנטפו שלו טיפין עד שנחבש כל החמץ
שבד ונחמץ למקום אחד אותו הנמלה חרומה * ממשה
זו דקדקתי שאין הקדרה שנחבשל בה חרומה לריבה
הגעלה לחולין אלא שטיפה בלבד וק"ו הדברים [ומה]
אם היין או השמן הנשאר בדפני הכד אינו מדמע
אעפ"י שאלו הרכין הכד על לזה היה מחמץ ממנה
חרומה המדמע וכל החמץ והשארין שם הן עלמן

שאלה

שם (פ' כ' ה' ו') אם ממא מציאה אם יכול להחשיך
עליה מחשיך ואם לא מוליכה פחות פחות
מד' אמות * ומהו אמה ברוך ה' אשר הפליא לך עשה
וגבורה בחורו הקדושה הוא ילמדך להועיל לנו ולהאיר
עינינו בזה כי לא מדע לפרש גמרא של ריש פרק מי
שהחשיך אלא לחומרם שלא החירו החכמים בשום עניין
לגבי מציאה אלא בכיסו דערה ביה הרבה ואם אי
אמה מחיר לו מחיר שהוא כהול על ממונו אחי לאיחוי
בהדיה וכן ממאנו בפירוש רבינו חננאל ז"ל כמו
שקבלנו * ועם כל זה יפרש לנו רבינו ההלכה בזה היטב
ולא נסור ימין ושמאל כדון הנעונו עלינו כי אמה הרבים
ואנחנו בגלותנו מחי מספר ובארץ אשר נוצרת בה
השמה הרבה ומורה ישראל יקבלנו לארץ הנבי והעבור
לפנו וכו' בראשית :

תשובה

אל תקטנו עצמיכם אם אין אמת כרבותי
הרי אמת דברי אלופי ומידע * וכל שהקשים
ראוי להקשות גם ראשי השיבות שהיו בבבל חפסו על
שטה זו כשהגיע אליהם החבור עם דברים קלים
שחליה לנס שיספקו לנס אבל כל השאלות אלו שלכם
לא ירדו לעמק * וכך יראה לי במציאה שזה שחלק
רבה בין כים למציאה לא אחר אלא ליחן המציאה
לכרי או לכימה על החמור אבל להוליכה פחות פחות
מד' אמות לא שהרי פחות פחות מארבע אמות אינה
[שנויה] כדי שיאמר רבא דוקא כיון אבל מציאה לא *
ואם חלומר מצי שאלה מה שזו ההלכה פחות מד'
אמות לנעה גדולה יש בה ולא אשאר מלחא כמו שנחבש
שם בהמולא חפילין ואינו צריך דבר ולא איש אחר
לסעדו ולא יכיר בו אדם ולא יהיה נחפו ולפי' לא
נחש לו שמה יעביטו ד' אמות * זו היא דעתי בדבר
זה ומי שרעה לחלוק יחלוק :

משנה ב"ר פיומן

מד

שאלה

המקדש אחת מן השניות או ממחויבי עשה
או ממחויבי לאוין וכן היבס שקדש נח ערוה
הרי אלו קדושין גמורין וכו' * ונחמא לא עליך חלונותינו
כי אם על עצמינו כי נסגר זה השער לפנינו מבוא
בחובו דהאי לרת ערוה היכי משכחת לה דחפסי בה
קדושין והלא הורה במקום ערוה קיימא לכל דבר
ערוה שהרי לעלמא ביתר בלא חליה כלל דפשיטא
לכו לבית הלל דכרת גמור יש בה בערוה וא"כ היכי

בדיני שמים שהרי גרם לבעלים לשלם הואיל והנחל רעוע כמו שבארנו שאפי' חתרה וילאה או פרעה ליסטים בעל הבהמה חייב ואילו לא פרץ אפשר היה שלא חל ולא חזק ומפני זה חייב בדיני שמים וזה שהקשית על דבר זה מן הלסטים שפרעו מחינת הדיר הברירה שאין חייבין במקרה עד שיוצאוהו אבל אם יאלה מעלמה פטורין ודאי קושיא נאה היא זו ושמה זאת הקושיא שהקשה המפרש עד שהעמיד דבר זה בעצמו של כוחל' וזהו פירוקה הפרש גדול יס בין ליסטים שפרעו הדיר ובין חברו שפרץ לפני בהמת חברו שהליסטים כונתם לגנוב את הבהמה ולפיכך כל זמן שלא הוציאוהו מרשות הבעלים לא נתחייבו בגניבה ולא נעשית ברשותם וזאת שיוצאוהו ונעשית ברשותם נתחייבו במקרה אבל אם היצואה שם הרי לא עשו היקף שנתכוונו לו שהיה הגניבה ולפיכך הם פטורין אבל הפורץ גדר לפני בהמת חברו אין כוונתו לגנוב ולא נתכוון אלא שחלל הבהמה וחזק ויחייבו בעליה במקרה ולפי' הוא חייב באותו המק שנתכוון מחללה לעשותו ^{פ"ד} כל המזיקין וזה הפרש גדול ונמלכו כל הדברים נטיס ויוצאין אל עיקרי הדינין וכלם נחתו מרועה אחד :

(הלכות מקי ממון פ"ד הלכה ב' ועיין מה שרמז הרב המגיד ז"ל) :

בז

שאלה יורינו כמה שכתוב בסמוך ליה המוסר בהמתו לשומר חנם ולשומר שכר ולשואל אעפ"י שמורה שמירה מעולה השומרים פטורים והבעלים חייבין ואנו נסתחמו מענינו מענינת החכמה לדעת מה זה ועל מה זה הבעלים חייבין בהם שמירה השומרים שמירה מעולה היחה ומאן ליהב לן נגרי דפרחלא ונשמעיק : **תשובה** גם זו טעות ואין על המעתיקים חלונה שהספר הראשון יצאו דברים בגליונים שלא במקומם וכבר הוספתי אני עתה דבר שלא היה שם מחלה והוא אפילו המיתה את האדם : הוסיפו אחס גם את זה ויהיה נוסח ההלכה כך וילאה והזיקה השומרים פטורים שמירה פחותה אם שומר חנם הוא השומר פטור והבעלים חייבין ואפילו המיתה את האדם ואם שומר שכר הוא או שואל חייבין זהו הנוסח : ולפי שנכתב והבעלים חייבין שלא במקומם נחקשו הדברים בודאי ונסתחמו מענינת החכמה לא מכס הוא חלילה אלא הקולמוס הוא שסתמן והקולמוס יגלה עמקן (שם פ"ד הלכה ד') :

ובתב משה

של חרומה ק"ו לחרומה שנבלעת בחרסית [אין] יעלה על הדעת שילא אוחו שנבלע וידמע : שזה הנבלע בחרסית אין בו ממש ולא היה מן החרומה אלא המים שנכבשה בהם החרומה הן הנבלעים בקדרה ואין לאוחו היותא אם יאלא ממש ולא טעם : ולפיכך אני אומר שאין הקדרה לריכה אלא רחיצה בלבד ולא הנרכתי רחיצה אלא מפני שהיא על ידי האור להחמיר אבל ליתן לה חולין טעם אינה לריכה רחיצה כמו המערה מחד לכד וזהו דעתי בדבר זה ומפני הלכה זו לא הנרכתי הגעלה לחרומה :

משה

(אמ"ח גם זו השיגה הראב"ד ז"ל בפסקי ט"ו דחרומות הלכה י"ט ומן הכסף ז"ל רמז שם חשונה זו) :

בז

שאלה כתב בספר חיקין הפורץ גדר לפני בהמת חברו וילאה והזיקה אם היה גדר חוק ובריה חייב ילמדנו רבינו אם על הכוחל אמר למה ליה למימר יאלה והזיקה : ואם על המק אמר הא אמרי' בגמרא שאין הלסטים חייבין אלא אם כן הכישה והדריכה למקום המק יורינו מורינו ושכרו כפול מ"ה : **תשובה** על המק אמרתי ולא על הכוחל וכך אמרו חכמים על המק ולא על הכוחל שאלו היו דברי רבי יהושע בן לוי על הכוחל כמו שעלה על לב מי שראיתי פירושו לא היה אומר הפורץ גדר לפני בהמת חברו אלא הפורץ גדר חברו מה ענין הבהמה הכא ועוד למה הביא החלמוד דברים אלו במקום זה על משנת הכונס לאן לדיר : ועוד זה שהעמיד החלמוד דברי ר' יהושע שאמר הפורץ גדר לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים בכוחל רעוע אם על הכוחל קאמר וכי פורץ כוחל רעוע למה הוא פטור מדיני אדם וכי יעלה על דעת אדם בעולם שהשובר כלי שלם וחזק חייב והשובר כלי רעוע פטור אלא כך הוא הדין השובר כלי שלם וחזק משלם דמי כלי שלם והשובר כלי רעוע משלם דמי כלי רעוע וכן הסוחר כוחל חברו : ואם [על] הכוחל קאי משלם דמי שהפסידו בין ברא בין רעוע וחייב בדיני אדם : ואם תאמר כוחל זה רעוע הוא ועומד לסחירה ומלוא קא עביד אמאי חייב בדיני שמים אלא ודאי כל המפרש כך נשתבש ואין הדברים אלא לענין בהמה שילאה והזיקה מפרשה זו אם היה הכוחל חזק ובריה הפורץ חייב במקרה בדי אדם ואם היה כוחל רעוע שאינה משתמרת בו הפורץ פטור מדיני אדם על זה המק שהזיקה הבהמה וחייב

מה

[לחיים] תמלאו. וראשונים בכל חלוצי נבואה ה' תלאו. כי אחס חלק ה' וחבולו. החונים על דגלו והמשרתים לפניו תמיד בזבולו ברח' ה' חילו. וספר החזקיהו לנס נספר. ומעתה הוסר החמיר מכם לא סר והיה כל מבקש ה' אל משמעתכם הוא סר. כי כבר נגזר לכם להבין ולהורות. אח החוקים ואת החזרות. כי אחס שומרים אחרות ה' אחרות טהורות. נגזרים לפנים אח הבריות. ולך ולבית אביך כל חמדת ישראל. ולא ישובו מכם לחזרה גזאל. ואתה לפנים בישראל. לכן בהגיע כחבך הממואל בכל אבן יקרה וספיר. מוסר הרקיע לכל משכיל מזהיר. וזהר בהיר. וכל התלמידים נשאוהו בחיקם ובזרועם. ובשמחה נשמע מרחוק דעם. ובפחדו עמדו כל העם. וכאשר נשמע גלו עניינו. ונחקרו סחרי מפגיו. וירא משה וינס מפניו. וימלא עין הכבוד אצרת. לכל חמדת אונות. והיה על [כל] מלגה גברת. עקב היות בה רוח אחרת. רוח חכמה וציה רוח עלה וגבורה. היא האנרת אשר לא נודעו אשר להבינם משמן בשר חכמים ירוה. ולפרוקם ישאל כל חמה ויאמר משה אסורה גא וארצה את המראה הגדול הזה. ונשמע את קול הקויות חזק כרוח סערה. ויאמר משה זה קול ענות גבורה. ובהבטו הרים רמים ולא יוכל לעלות. ורזה לבא אל האהל והנה הדלתות נעולות. ושם לה עליית. וחרד עם הסרדים. והשיב אחר ימיו להשיב הדברים אחרים. וידי משה כבדים. וכראותו כי אפס עוזב ועזר. הלך לבדו וישב בנקרת האור. ויאמר משה אל ה'. אחת אחרת ידעתיך בשם וגם מלאכת חן בעיני. והנה באחרית הימים ננחמי בך. ואחר כל אלה הדברים. והדברים אשר בעיני לא ישרים. דרך השרות והשרים. המה הדברים אשר תקנצם לא סלולים. דברי החדות והמשלים. וזה הדבר המעט אשר דברו בכם. ודברו בענייכם. לפי שהיה דרך אבותינו לפנים. וכל אחינו אשר בספרד לה פונים. ואמרו ח"ל עליה לקרוא הלך בנימוסא וראוי להחזיר הים לאיתנו. ולהיות נשמע הדבר לענינו. מודיע אני משה אליהו השר הרב הכהן יהונתן. כי בעת שהגיעו אלי כחבך ושאלוהיך שמהי בהם שמה גדולה. ואמרתי לפניך ברוך ה' אשר לא השבית לך גזאל. וידעתי שהגיעו דברי למי שידע ענייכם. ויבין מפגיוכם. וישא ויחן בהם כראוי. ואמרתי לפני הרי זה למשיב נפש ולכלל את שבתך וכל אשר שאלת יפה שאלת. וכל אשר הקשית יפה הקשית. אל תירא כי אחך אני וכבר השבתי היום חשובה על כל שאלה ושאלה משאלות הרב. וזה

שאלה בספר קין כתוב שזין גנה לגנה סגי בעשרה טפחים ובתחלת ברא בתרא משמע [דיותר] פשיטא לו דהיק ראיא שמים היק [בגינה] מבחנר וא"כ אמאי לא לריך ארבע אמות. יוריו רבינו וגאוננו כי אמאי לא נחננו לחשובתו כאל חערנז על אפיקי מים. **תשובה** שאלה זו לא היה ראוי לאשים גדולים כמותם לשאל אחרת. וכי לא שני לבו בין היק ראיא שהוא היק גדול ודאי שיראה אדם חברו שהוא עומד וישוב ועוסק לרכיו ובין היק ראיא שיראה קמת חברו משום עינא בישא שאלו דברי חסידות הן שלא יהיה אדם עויין בעין רעה את חברו ואותו השינוי שני בעלמא הוא ואינו אליבא דהלכתא אלא עיקר היק ראיא בחזר הוא במקום שבני אדם דרים אבל בגמרא [של חלחול] אינו לריך ארבע אמות לפי שאין דרכם של בני אדם לדור בגמרא אלא במחיצת עשרה טפחים סגי כי הינו שיחפס [עליו] כנגד ק"ו לגמרא שאין דרך בני אדם לדור עם ואם מחומו הענין של עינא בישא אפילו בבקעה היינו מחייבין אותו לגדור שיעקר קמתו של חברו בבקעה היא. וכבר נחברר שאין מחייבין אותו לגדור בבקעה כלל לא בארבעה ולא בעשרה ולעולם אין חוששין להיק ראיא אלא משום בני אדם ובמקומות הקבועים לדירה כחלחול. ואותם הדברים שנאמרו שם בגמרא שינוי בעלמא הוא וזה דבר מבוחר הוא ואין לריך להאריך בו. (הלכות שניס פ"ב הלכה י"ז). כבר השבנו על השאלות ששאל הרב המובהק הפט"ח החוק המעולה רב יהונתן הכהן ז"ל:

מה

מה

וזאת אגרת שלומים אשר שלח הגאון סרנא ורבנא להרב הגו' עם החשובות:

כי זה בא מלדוס חמך בגדים מבגדים. זה הדור בלבדו טעה ברב כח. ורוח נדיבה רוחו. וברית השדה ברכו ה' ריחו. ולמלחמות החזרה חגר חרבו וחפס שלחו. ועל כסא התלמוד מושב ממומו הוא הרב הגערב. הנחמד מוסב ומפו רב. [מר ורב] יהונתן הכהן. סגלת החכמים בן כבוד גבירנו קדושו מורינו ורבינו דוד ז"ל יהי אלהיו עמו להושיע ובכל אשר יפנה ירשע. *מלח הכספך לרחותך. המשמשעשע בבינתך. השמע בחברתך המחפלת תמיד להחמיר שותף ולהרבות תורתך. ולהאריך בטוב ימותך. משה בר מיתון ז"ל. אמנם כי אחס עם ה' תקראו. ובכל הנמלא כתוב

השובות הרמב"ם

[ח"ח] אמר רב מפני שאין מצריני בחורה תחילה ואנחנו לא נדע מהו כוונת רב :

תשובה מה ששמענו בזה הוא מפני שמי שקורין אוחזו לספר תורה ואינו עולה אינו אלא עושה כי היא חייך ואורך ימים כתיב והתלמידים חכמים רובם כולם קשה עליהם לעלות לספר תורה ומגעו עליהם. והענין מפני כי ידע כמה ח"ח בביה הכנסת ויעלו בתחלה כהן עם הארץ או פחות מהם בתחלה ויקרא תחילה ודין גרמא כי מיעטו תורה מישראל ואין קוראין אותם תחילה אלא לפחות מהם. הן אחת שאמרו כהן קורא ראשון ואחריהם כלל שוין ולא יהיה כוונת ח"ח אין ח"ח יולא מבניהם דאין מצריני בחורה תחילה. ולא אמרו רב קרי בכתיב בסיעה שמואל: (תגילה דף כ"ב ובפ' המקין דף ס') :

משה

נא

שאלה ילמדנו רבינו אם השמש הולך י"ב מעלות בכל שנה איך אומרים שהליכתו בחשתי ומרחשון וסליו הוא הנראה אשר ילך בעצב ושבת ואדר ואף גם זאת נפלאה ממנו שאנו רואים כי מן הנקודה אשר יאל ממנה בייסן ממנה יפרד גם מחשתי ואין אומרים שהשמש בייסן יאל מעלה ובחשתי ממלאים :

תשובה התנועה אשר מתנועת השמש בגלגל המעלות ממעלה אל מעלה הוא אשר ילך בשנה חמימה פעם אחת ולכן יהיה בחשתי במלאים ובייסן בעלה כמו שאומרים והוא האמת. זה הוא תנועת השמש בעצמו. אמנם הגלגל העליון יסובב לגלגל השמש ביום ובלילה פעם אחת ולכן בכל יום חמה זורחת במזרח ושוקעת במערב ואין גלגל השמש בעצמו הוא אשר יסובב כל המעלות ביום אחד וזה ידוע אצל חכמי המחקר והחכמה. אכן גלגל המעלות יסובב השמש בכל שנה פעם אחד והוא גלגל טוטה שהליכת השמש נטוה לדר שמאל וכל הדרים נטוים בשפת האופק עד אשר תראה שהנקודה אשר יורח ממנה היום אינה הנקודה אשר ממנה יורח למחר ובכל יום ויום הולך לאט לאט עד אשר יטוה לדר דרום בתנועה קלה כל חתירה לעין כל שהליכתו ברוחב. אך אם חלייר האורה בשלימותה חבינה ואין באשר עררתי להחלמד קלחן מחכמה זו אוכל להבינה :

משה

נב

שאלה יפרש לנו רבינו פירוש דברי ח"ל (פסחים י"א) בחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב

שנחאחרו התשובות כמה שנים אם לא מדלוגה מדבר החולו ומרוב ההסומוח כמו שנה עומדתי בחליי ועשנו שנחפסחתי הרי אני כחולה שאין בו סנה. ואני רוב היום מסב על המטה ועול החולים על צוארי בדברי הרפואות שרפו את כחי ולא היינו לי ענה אחת לא מן היום ולא מן הלילה ומה אני יוכל לעשות אחר אשר יאל עבדי ברוב הארצות. ועוד שאני היום כמו בימי הבחורות אלא כחי כשל ולכי קך ורוחי קרה ולשוני כבדה וידי רעדה אפילו לכתוב אגרת קטנה אעל ומפני זה אל יקשה בעיניכם על שנויתי לכתב התשובות ומקצת הכתבים ולא כתבתי הכל בכתב ידי לפי שאין לי פנאי לזה מפני כשלון כחי וקוצר רוחי מפני אלו המעצרים לי חמיר. ומודיע אני משה להדרת הרב רבי יהונתן הכהן וכל החכמים והחברים הקוראים את כתבי שאעפ"י שבערם מולתי בבטן החורה ידעתי ובערם אלא מרחם הקדישה. ולהפיץ מעינותיה חולה נחנתי. והיא אילה אהבי ואשת נעורי אשר באהבה שניתי מבחורי. ואף גם זו נשים נכריות נעשו לה לרוח מואביות עמוניות לדוניות לדומיות חחיות. והאל יודע כי לא נלקחו מתחלה אלא להיותן לה לרקקות ולעצבות ולאופות להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא עד מאוד. מכל מקום נחמטה עונתה שהרי נחלק לבי לכמה חלקים בכל מיני חכמה. וכמה עררתי יומם ולילה כמו עשר שנים רעפות בקבוץ חבור זה ואנשים גדולים כנס הם ידעו מה שעשיתי שהרי קררתי דברים מרוחקים מפורדים. ומהפחדים בין הגבעות וההרים. וקררתי אותם אחד מעיר ושנים ממפחה ושניאות מי יבין והשכחה מליה וכ"ש בזקנים. ומפני כל אלו הסבות ראוי להפס בדברי ולבדוק אחרי ואל יאמר הקורא בחבורי כי מה האדם שיבא אחרי המלך אלא הרי הרישיתי ויאמר המלך יבא ועובה גדולה עשיהם עמדי אחם החכמים וכל מי שימלא דבר ויודיעני טובה יחשב עד אשר לא יאמר שם ח"ו מנשול של נחנחנתי בחבור זה אלא לפנות הדרכים ולהסיר המכשלות מלפני התלמידים שלא תחלש דעתם מרוב המשא ומתן ואל טעות בפסק ההלכה. והמקום ברוך הוא יעזר אוחזו ואחכס על תלמוד תורתו וידיעת יחודו ולא נכשל ויקוים בימינו ובימיכם ונחתי את תורתו בקרבם ועל לבם אכתובה :

משה

ג

שאלה הבינו מלכנו מהו כוונת ח"ל באומרים מרים (פ"א) מפני מה ח"ח אינן מציין לאלה מבניהם

חשובות הרמב"ם

דבר אחר מה יהיו סמנים כי אם ישנה ויעשים מדבר אחר אינה ראויה לכתוב בה ספר תורה דפוסל המלה * ואם זה הנקרא חיב"ר הוא העשוי מן העפלים וקנקנחוס או לא :

תשובה הדיו אינו הנקרא חיב"ר והאומר כך טועה * והראיה כי מצינו כמה שינוים בזה דהרי אמרו בסוטה (דף י"ז) אינו כותב לא בקומום ולא בקנקנחוס ולא בכל דבר שהוא רשע אלא בדיו שנאמר וכתב ומחה כתב שהוא יכול לימחק נמצא שהדיו בקלף לעולם ואם ירלה למחקה חמחק ואם הדיו הוא חיב"ר כמ"ש אין לך דבר שרשע גדול מזה שהרי בחובו קומום וקנקנחוס והוא ודאי רשע ואיך נאמר שהוא דיו והדיו אינו רשע * ובתחילה חמחק שיש שינוי בין דיו לדיו שהרי בשבת (דף ק"ד) מנחה בכלל דברים הרשעים והוא אומרת כתב בדיו בסם בסקרל בקומום וקנקנחוס ובכל דבר שהוא רשע וכו' נראה מנאן שהדיו המוכרת חמיר הוא דבר שהוא עושה רשע כמו סקראל וקומום וכיוצא דלי לאו הכי יהיה פטור הכותב בה בשבת דהוי כאלו כתב בתשקין או במי פירות שהוא פטור ממי שהוא דבר שאינו מחייב ואם ימחקו חמל כמ"ש בדיו המוכרת בסוטה ולכן חמיה עשיית הדיו כך דהיינו ליקח מפהס הגפנים ולשומקו וליקח עשן השמים כמו שמן זית ופת וקלפוני"ל והאש"ל ולערבבו עם אותו העפר וללוש אותו בסמ"ל ודבש ויעשים פתין רקיקין ובעת אשר ירלה לכתוב ישירה במים ויכתוב ויהיה כתב יפה וכשמחוקין אותו נמחק כפ' סוטה אמנם אם חשאר הכתיבה שמיים או של ימחק הכל מאלוה ומעמיה ולא ישאר רשע * וחמיה אם הספר תורה שכתב משה רבינו ע"ה היה בדיו כגון זו ואיך אומר ושחמס אותו מלד ארון בריה ה' אלהים ויהיה שם כך לעד איך אפשר שכתב בדבר זה והיה שם כמה שינוי לאלפים ולמאות ולא נמחק * אכן עשיית הדיו לספר תורה בזה האופן שאמרו ואח"כ ליקח מי העפלה ויית מעט קנקנחוס ויכתוב ואח"כ יחליקוהו במשקלת וחסיה מאירה ולא מעושטשת ובעת אשר ירלה גוררין אותו מעל הקלף ויעבור עליו במעט צבד לקנחו ולא ישאר שום רשע וכן עשיו בס"ת שלנו ובקשו לעשותו כהלכה * ומינין חדע כי חמיר הדיו המוכר יהיה בה מי עפלים וכדומה זה יפורש מדברי ר' מאיר (שם בסוטה ובערוכין דף י"ג) דאמר דבר אחד יש לי שאני מעיל אותו לחוך הדיו וקנקנחוס שמו * אמרו לו וכי מעילין קנקנחוס לחוך

שה יומא בין קרנחא אם זה הוא חמיר בקיך ובחורף או בקיך לבד או בחורף לבד * וכן מה שאמרו חמה בראש כל אדם אם הוא חמיר :

תשובה זה ודאי חמיר ובכל מקום והטעם מפי שכל השעות אשר זכרו חממים ז"ל בכל החלמוד הם שעות זמניות דהיינו בכל זמן חשבים י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה אם היום והלילה שוין או אם היום ארוך והלילה קצר או להיפך * ואם היום או הלילה ארוכים יהיו השעות ארוכות ואם קצרים יהיו קצרות ולכן קראו אותם חממי החממה שעות זמניות כי לפי הזמן ישחמו * ולמה אשר יתהפכו או קצרות או ארוכות או אם חמים פניך ללד דרוס ויהיה לך מורה לשמאלך ומערב לימיך הנה חררה השמש בתחילת היום קרוב מן הארץ בחוש הראות * וכאשר יעבור שעה אחרת תראה ירח נעלה מן הארץ והוא ללד שמאלך וכן על זה הדרך ולסוף שעה ששית חררה השמש נגד פניך בכיוון זה יקראוהו בי קטמח ועד סוף שעה שביעית חררה השמש נטה ללד ימיך ומתקרב לארץ עד אשר ישקע זה הוא חמיר בקיך ובחורף * אמנם כאשר יהיה השמש בי קרנחא והוא בחצות היום ממש תראה נגד פניך חבל חמיה רחוקה לל ראשך דהיינו בימי החורף * ומה ללדדן ובימי הקיץ חמיה קרובה מן הלדדן ובתקופת עבת חמיה רחוקה הרבה ובתקופת חמיו יהיה קרובה הרבה * וכל זה יהיה בזה האקלים (פי' נוף) וישחנה קרובה או רחוקה במדת העיר אם היא מעוטה בכותב לא חתרהק מלל ראשי אשיה וכן על זה הדרך באופן כי לפי רוח המקומות אפשר יהיה השמש בחצי היום בראש כל אדם ויררה הכל ישרה ואפשר שיש מקומות שאי אפשר לראות גרם השמ' בחצות היום באותו המקום ובאותו היום עד אשר יחמיל להטות ללד מערב ואז יתפוך פניו למורה ויוכל לראות * זה לא יקרה בשום מקום מערי צורה ובכל דמחק וכל אותו המחוח גס בקלף מערי המערב אבל יהיה זה בערי חמון וכו' ובכל אותו המקומות אך המה בראש כל אדם יש כמה חילוקים משתנים בסברא זו שזה לא יקרה יום או יומים בשנה בעיר מיוחדת כי בעה אשר יקרה בכלל לא יקרה במקום אחר כי יש חילוק הרבה במקומות :

ובתב פשה

ג

שאלה ילמדנו רבינו אם הדיו הוא הנקרא בלשון ערבי חיב"ר או הוא דבר אחר * אם הוא

חשובות הרמב"ם

נראה שהמקשן סלקא דעתיא דברייתא זו מיירי במחזה ולכן הקשה מחזה אקלף מי כחצין ולעולם דסבירא ליה דעל גויל כחצין דאי לא חימא הכי למה לא הקשה מחזה אגויל או אקלף כחצין ובמחזה (דף ל"ב ע"א) כשאמרו ספר חורב שבלה ופליגן שבלו אין עושין מהם מחזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ופריך הש"ס הא מורידין עושין והחגיגה חפילין על הקלף ומחזה על דוכסוסטוס הלכה למשה מסיני קלף במקום לעולם אם מורידין עושין דאם שניה אין בכך כלום אבל מחזה [על] דוכסוסטוס הרי בפירוש שמורר לכחוב מחזה בגויל דוכסוסטוס לאו לעינבא אלא למעיה מן המוצבר :

וכתב משה

גה

שאלה איך נהגו בעשיית הצייתא אם הוא כמו שאמר בש"ס (מנחות דף ל"ט) הפוחח לא יפוחח משבע והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה או כמו שהיו עושים הזקנים כמו שמאלמו כחוב להגאונים ורבינו חננאל ז"ל דאמרו דלאו לעינבא הוא :

תשובה זה הסדר לא עשינוהו חובה וכוונת החלמוד הוא שצריך לנרדף ג' כריכות והכריכה השלישית יקשור בה ויהיו השלשה כריכות מחוברות וזהו חוליות אחת ואח"כ יתרחק מעט ויכרך שלשה ויקשור וכן על זה הדרך עד שיקשור שבע חוליות וכל חוליה ג' כריכות ויפריש מעט בין חוליות אחת לחוליה ויהיו השבע חוליות בשלש 'החוטין' שיהיה שלש משולש והשני שלשים ענף ויפירד כל החוטין . אמנם מה ששמענו מהגאונים הוא שכל אלו הכריכות והחוליות המחוברים בש"ס הוא בחבלת אצל היום לית חבלת כי אם לבן ואיך יעשה יקח אחד מהם' חוטין ויכרך בו אך שלש וב' שלשים ענף אבל החוליות והקשירות כמו שיראה יעשה ואם יראה לקשור חוליות אחת או עשרה הרשות בידו ואם הגאונים כתבו דברים אחרים מה איכפת לן מהגרסה מהחלמוד הוא כך ואין צריך לפסוק בספרותם דוקא והרי אמרו ר"ל לא מקרע תקרעוניה ולא מגמר תגמרון מיניה ואם יראה לעשות שבע חוליות הרשות בידו :

משה

גו

שאלה אם עור המעברתא של חפילין של ראש ושל יד צריכה עיבוד לשמן או לא :

תשובה אין צריך עיבוד לשמה [גם] אינו צריך עיבוד כלל וכמה מבני אדם לוקחין לעור המעברתא

הדיו והחורה אמרה וכחב ומחב כחב שיכול להמחות ואין ספק כי כל כי האי צריך שיהיה בחבלה מי עפלים ולבסוף ייטח הקנקנתוס כדי שיתחמק ולא ילא ואין חילוק בין הנחת העפלים מקודם או שיהיה ביחד וכל זה למעלה ולא לעכב שהרי דברי ר' יהודה הם המוסכמים דאמר לכל מטילין קנקנתוס לחוך הדיו חוך מפרש סוטה כי כך נעשויו ולרבינו נסים ז"ל חשבה מצייתא אכלנו על ענין הדיו ולבסוף כחב ויקח מהקנקנתוס וישרה באל חיב"ר ויכחב וכו' . אבל לא האריך בכל אלו הראיות שזכרנו אמנם הוא כחב הדברים המוסכמים אומרים ז"ל לכל מטילין קנקנתוס חוך מפ' סוטה וכאשר תראה בירושלמי שהדיו המחבר בכל מקום סחם הוא הדיו אשר יכחבו בו ס"ח ויש בחובו קנקנתוס והקנקנתו' הוא דבר הדבק שהרי אמרו שם וכחב יכול דדיו בסיקרא בקומם ובקנקנתוס ח"ל ומחב יכול במשקין ובמי פירות חלמוד לומר וכחב הא כילד כחב שהוא יכול להמחות ואיזה זה הדיו שאין בו קנקנתוס . ופריך הש"ס על זה ואמר והחגיגה מחב מחוך הספר כשר . כלומר איך חלמוד שפ' סוטה לא כתבב אלא בדיו שאין בו קנקנתוס הרי אם מחב מחוך הספר כשר וספר חורב כתבב בדיו שיש קנקנתוס ומשי . כהד"ן חגיגה דתנינא אמר ר' מאיר כל הימים שהיינו לומדין חורה אלא רבי ישמעאל לא היינו נוהגין קנקנתוס והוא המוסכם ושם דיו בכל מקום יש בו קנקנתוס והוא המחבר בשבת כחב בדיו בסם בסיקרא וכו' ושרבי מאיר לבדו הוא אשר היה כחב בדיו שאין בחובו קנקנתוס ור' יהודה אמר לכל מטילין קנקנתוס . וכו' הרי למדנו שסחם דיו הוא בקנקנתוס ומאחר דיש כמה חילוקים לאפוקי מפלוגתא כחבו הספר חורה שלנו בלא קנקנתוס אך היה בו עפלים :

וכתב משה

(אמ"ח עין בסוטה דף י"ז ומה שפירש הגאון המחבר בפירושו על המשנה שם ופי' הרב המעתיק עשיית הדיו ואל"ח"בר . וקלפ"א"יים המחבר למעלה הוא שמן בוטנים וסמ"ג הוא מין שרף)

גד

שאלה יורינו רבינו אם מותר לכחוב מחזה על גויל או לא :

תשובה נראה לי שמותר גמור הוא דהרי אמרו (שבת דע"ט) כחבה על הנייר ועל המטילית פסולה . על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה . מאי חילמא מחזה מחזה אקלף מי כחצין אלא לאו חפילין

תשובות הרמב"ם

יד

אמרנו וכמו שכתבנו בגדול (פי"א מהלכות
משה ב"ר מימין : ברכות):

ג

שאלה מימרח רבן יוחנן (סנהדרין ט"ט) גוי שעסק
בחורה חייב מיתה אם זה הלכה ואם נרדף
לימנע כל בר ישראל אשר ילמד דבר מהמנוח הללמים
משבע מצות או לא:

תשובה הלכה הוא בלא ספק ואם חסיה יד ישראל
תקפה עליהם ימנע מחלמוד חורה עד
שיגירי. אכן אינו נהרג אם עסק בחורה דהא חייב
מיתה אחר ולא אחר נהרג כמו שאמרנו על שבע מצות
בן נח נהרג ויכול ללמד המצות לנוהגים והשכר והעונש
כי יש כמה מהם שיחזרו למוטב וחס אומרים ומוזים
כי חורמינו זאת היא מן השמים היא הנחמה לנו על
יד משה רבינו ע"ה והיא כתובה אללם בשלימותה אך
לפעמים יגלו פנים שאינם כהלכה וכמה מהם הם
חורים למוטב ואין בזה מקשול לישראל:

משה

ג

שאלה מהו החילוק שיש בין לשמוע קול שופר ובין
על תקיעת שופר:

תשובה החילוק גדול במהם כי המצוה המיוחדת
איהם התקיעה אללם בשמייעה סני דלם היחה
המצוה התקיעה היא לרדף כל אחד ואחד לחקוע לעלמו
כמו שחייב כל אדם בלולב ובסוכה ואם כן ודאי השומע
שלא תקע לא ילא ידי חובתו וכן החוקע שלא שמע ילא
ידי חובתו אפי' סתם אוניו [ולא שמע] התקיעה ואין הדין
כך כי המצוה היא השמייעה ולא התקיעה וכמו שהסוכה
המצוה היא הישיבה ולא העשיה ובלולב הנעילה ולא
באוגדן כך זו שהמצוה היא השמייעה וכשהוא חוקע אינו
יולא ידי חובתו [כל] כמה שאינו שמע ולכן נרדף לבדך לשמוע
קול שופר כמו שמבדכין לישב בסוכה ולא לעשות סוכה:

משה

ד

שאלה מה זה שאמר הכתוב (ויקרא ז' ל"ד) את חזה
החמפה ואת שוק החמפה למה השוק קראו
חמפה והחזה חמפה:

תשובה הגרסה לנו בזה הוא כי איל המלואי אשר לאהרן
לא הוקף ממנו חזה ושוק בפעם אחד כמו שעושין
לדורות בכל קרבן שלמים כי אם השוק לבדו והריס בחמילה

עור יבש ושורין אותו ועושים ממנו המעברתא ואף אם
יהיה מעובד אין נרדף שיהיה לשמה:

משה

ג

שאלה אם נרדף [לברך זמן] בקביעת המזוזה ובעת
לבישה החפילין והעליה פעם ראשונה וגם
אם החליף המזוזה והיה אחרת וכן אם נחמנו החפילין
והיה אחרים או יצית וכן כל שאר המצות אם נרדף
לברך זמן או לאו:

תשובה אמרו בחוספתא (ברכות) כל המצוה מברכין
עליהם שהגיעו העושה לולב לעלמו מברך
ברוך שהגיעו נעלו וכו' העושה חפילין לעלמו מברך
שהגיעו כשהוא מיתן. וס' אמרו היה מקריב מנחות
בירושלם מברך ברוך שהגיעו. היה מקריב זבחים
בירושלם אומר ברוך שהגיעו וכשהוא מקריב מברך
בא"י אמ"ה אקב"ו להקריב את הזבח. נמצאו למדן
שכל המצוה מברך עליהן בתחלת עשייתן שהחיינו.
והמצוה יחלוקו בזה לשלשה חלקים דהיינו כל מצוה
עשה בין של חורה בין של דבריהם החלום בזמן כסוכה
ושופר ולולב וזר חמנה ומקרא מגילה ודאי נרדף לבדך
עליהן שהחיינו זה פשוט. והחלק השני כל מצוה אשר
חייב בה כל אדם חמיד כגון יצית וחפילין ומזוזה ומעקה
ודאי נרדף לבדך בפעם ראשונה שהחיינו שלל אחד מאלו
הם מצוה שהם קנין לו לא חסיה זו פחותה מקוניה כלים
חדשים או בונה בית חדש ולזה אמרו בדבריהם חייב
הזמן על היצית ועל החפילין וכמו שאמרנו כל המצוה
מברכין עליהן שהחיינו. והחלק השלישי הוא כל מצוה
אשר לא תקרה חמיד כי אם לפעמים גם לא לכל אדם
כי אם לאחד תבא המצוה היום ולאחר לאחר זמן או לא
תבא כלל או בבוא המצוה לידו יברך שהחיינו כמ"ש
במקריב מנחות וכן אמרו בפדיון הבן אבי הבן מברך
שחים אשר קדשנו וכו' ושהחיינו ועל המילה מברך
שהחיינו ולא הנכרה דהא אם בפדיון מברך גם על המילה
רמאי שגא ועוד הרי אמרו כל המצוה מברך עליהם
אבל בפדיון הבן לא שאלו אם יברך או לאו דפשיטא
לכו שיברך אללם יסתפק להם אם אבי הבן מברך
דעליה לדידה רמיא מצוה זו או דילמא כהן מברך כיון
דמטי ליה הנאה. מכאן נראה בבירור שגרדף ודאי
שהחיינו אללם שנסתפק להם מי הוא המברך. וכשנבין
אלו השלשה חילוקים נראה כי בודאי המפרשים חלה
וחרומה ומעשר וכן נחמא שעל לא יברך שהחיינו
על מצוה זו ואינה בכלל אלו השלשה חילוקים אשר

תשובות הרמב"ם

בית ועד של גויים וגם חזר של גויים * ובימי החורף אשר הרחוק והרעמים גוברים פחדו שמה ישיבנה הרוח והוא סכנה מפני העוברים והשבים * ואף גם זאת כי בעת אשר חזר וחייל פירותיה ירגמוה באבנים להפיל החמרים ומחמלא כל הקרקע אבנים ולא יבצר שום דבר אינם אשר יעבור וחיגע בו אבן ויויקחו * על [ואח] יוריו מורה דרך אם יוכל לעוקרו מאחר כי הוא מוכן לפורענות או אינו יכול תוריו מוריו ויבא שמ"ה :

תשובה צריך לעוקרו שמה ח"ו יבא תקלה בסיבחו ומה גם כדי לפנות המקום * ולזה יכול לעוקרו והחורה לא אסרה כי אם עקירה בלי שום צורך דלא הוי משמית ולזה צוהה החורה לא תשמית את ענף :
וכתב משה

סג

שאלה וחוריו הדרת אדוניו אם בירך שהחיינו בליל א' של יום טוב אם צריך גם כן לבדק בליל שני ואם יש חילוק בין המועדים ושכמ"ה :
תשובה צריך לבדק שהחיינו בליל ראשון ובליל ב' וגם בשני ימים טובים של ראש השנה וכן מהנין כל הכמי המערב :
וכתב משה

סד

שאלה ואם תוריו הדרתו מה יהיה הדין בזה שהיה מהנה באסכדרייא בימי טובים שלא היו אופין בחגור של גויים כי אם בביתם בחגור קטן ומי שלא היה לו חגור היה לו כירה של חרס או קדרה ואופין בה * ויהי היום ויעלו כמה בני אדם למזרים אלקהר"ה ומלאו ששם אופין כל השנה בחגור וגם הם עשו ככה כמנהג ופורעים מידי שבת שבחגור ומידי חג בחדשו וגם היו לוקחין הפת מן החגור אף שיהיה * ולעת עתה הגויים המוכרין פירות ומיני מאכל ושאר סוחרים המוכרים וקונים באים ביום טוב אל היהודים לישא וליחן עמם כשאר ימי החול באמנם לא נאסר לכם משא ומתן אלא בשבת דוקא אבל ביום טוב לא והסיבה היא מפני שרואים צי"ט שהם אופים בחגור וכחול שויהו ולעשות החמרים בביתם לאפות בביתם אולי יחבטלו מחשבותם ויסחחמו טעמותם אי אפשר תוריו הדרתו הדין בזה ויבא שמ"ה :

תשובה לא יחבטל לבני אדם שמחת יום טוב ואל ימנעו מלאפות בחגור וכל אלו העניינים הם רחוקים ואל תחלה הסיבה מפני האפיה בחגור :
וכתב משה

מנוף האיל והניף אותו * ואחר כך לקח החזה והניף אותו לבדו ומפני שבחלה היה לוקח השוק תכף אחר האמורין לכן נקרא תרומה אבל החזה אשר היה בסוף לא נקרא תרומה זה הוא האיל המלוואים שהיה הנפת השוק קודם כמו שנאמר ולקחת מן האיל החלב והאליה ואח החלב המכסה את הקרב ואת יוחרת הכבד ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהם ואת שוק הימין כי איל מלוואים הוא * וכבר לחם וגו' ושמת הכל * ולקחת אותם וכו' ולקחת את החזה מאיל המלוואים אשר לאהרן והנפת אותם חנופה * נראה כמו שאמרנו שהשוק היה מקודש והנוף ולזה נקרא תרומה ואחר כך החזה והנוף * אבל לדורות כל השלמים היה החנופה לחם ושוק יחד כאשר תראה במנחות :
וכתב משה

סא

שאלה בזה שאמר (שבת ע"ה) הודיע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב וכו' איך יהיה חשבון זה ומאי נפקא מיניה ואם הוא הלקה אם לאו :
תשובה חשוב תקופות ומזלות כלול בו הכמת חכמה ועיבור ומספר בכל פרטיה * ומה שאמר כל הודיע ואינו מחשב רוצה לומר מי שיש לו יכולת בידו וקרא מפחמות החכמה וידוע ההקדמות ואינו עוסק בה וכו' * אמנם מה שאלחם מה חועלת יש ממנו בידיעתו כבר אמר ר' מאיר בבריתא הסתכל במעשיו שחמיר כך אחי מכיר את מי שאמר והיה העולם ומחבורו יפורש לכם כל אלו הדברים וכבר השבנו על חשבונותיהם מהם רבינו אפר' ז"ל והמקום ירחם עליו ויבדק אחסם ויעורר את כלנו לעסוק במעלותיו ולהדמות בדרכיו ולהבין ביחודו אכ"ר סיון אהפ"ה לשטרות :

משה ב"ר מימון זצ"ל

סב

שאלה לינהר לן עיינין הדרת יקרת פירת תפארת תוריו ורבינו משה אדונינו הרב הגדול בישראל המובהק הפעוש החזק נר המערבי דגל החכמים אוח העולם ופלאו * שהאור בראו * בעם מקורא * יהי שמו לעולם במאמר אלהי עולם כירה יכון עולם * ויעטר כללי קהלות הקדש בחייו ובאריכות ימיו * ויהיה בנו חמודו ידירו יחידו * ויכנה לחורתו ולהנחתו ולמעלתו ולגדולתו כחפץ ותאוחו * בנצר יהודי יש דקל אחד סמוך לכותל המזרח לרשות הרבים בקירוב הרבה והדקל הולך וגדל במאד מאד והוא נוטה לרשות הרבים וכנגד כותל זו

סה

מתלמידי רבינו אפרים זצ"ל

לא ולא מה צודקין את הדיבין וכו' דס' חוששין שאל השליכו לא שיחפור את כל הארץ שלא הוחזקה ס' טומאה וכו' פירוש המשנה ס' ואין ספק בזה : משה (אמ"ת עיין בהלכות טומאת מת פ"א ובחוספות בפרק המקבל דף ס"א ובח"ט מסכת אהלות פרק ח"י יע"ש) :

סו

שאלה ילמדנו רבינו אם הכהנים חייבים במעשר בהמה כמו שהם חייבים בחלה ובמעשר או אינם חייבים דלא קבלנו שום דבר בזה ואם הם חייבים היה להם לח"ל לומר הכהנים חייבים במעשר בהמה : ואם הם פטורים למה לא אמרו פטורים : האירה עינינו בחורחך ונגילה ונשמחה :

תשובה על מה ששאלתם אם הכהנים חייבים במעשר בהמה או לא ודאי חייבין : ובחלה ומעשר לריבא לאשמועינן דהא קא ס"ד מאחר שהכנה לוקח אותה ויהיה כעור כמו שהוא פטור ממחנות כהונה ומפדיון הבן קא משמע גן דלא חלה הם חייבין : אם היה דבר שהבעלים חייבים ליתן לכהן או הכהנים פטורין אבל כגון זה שהוא חייב לבעלים וכגון נטע רבעי ומעשר שני חייבים דהא מעשר בהמה מקריב האמורים והבשר גאלל לבעלים ולא מלאנו לו מקום פטור ואף כי לא בא בנכחובים : אמנם כאשר מלאנו בצ"ק דס' נאמר כיון שגפלו לו עשר בהמות בגול הגר פטורין מן המעשר ונראה משם שהטעם מפני שזו מחנה והדבר ידוע שהלוקח במחנה פטור מן המעשר אבל מומן הכנה דהיינו הנוול ברשותו חייב במעשר : ואף גס זאת מלאנו ראינו מה שאמרו בשבט (דף ל"ד) ובמסכת ביצה על ההיא דאמרו במתניתין פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יולאה ברצועה שבין קרניה פריך הש"ס וכי פרה חדא היתה לו והא אמר רב יהודה אמר שמואל חריסר אלפי עגלי הוה מעשר ר"ל בן עזריה מעדרו וכו' וכבר ידוע שרבי אלעזר היה כהן ועשירי לעזרה : מאלו המקומות נראה שהכהנים חייבים במעשר בהמה חוץ פשוט : ובה"ט משה

סז

שאלה זה שאמר נדר עלי שלא אוכל או שלא אשתה אם הוא חייב כמו נשבע או לא :
תשובה אינו חייב בזה שום דבר דהא לא אסר עצמו בשום דבר ולא נדר בדבר הנדר דהיינו האומר הרי זה קרבן או חרס וכיוצא והחזרה אחרת

שאלה אם יש חילוק בין מחי גויים למחי ישראל ובין קברי גויים לקברי ישראל או לא דראינו בפ' המקבל (דף ק"ד ע"ב) שסמך על דברי רבי שמעון בן יוחאי דאמר קברי גויים אינן מטמאין ובפרק המקבל (דף ס"א ע"א) אמרו ג"כ זה שקבריהם אינן מטמאין ושמא במגע ומשא מטמאין כשארל : אם החילוק בין המחיס גופן ובין קבריהם או דין שיהיה שוין ואם סברה ר' שמעון הוסיפה או חמשים חולקים והלכתא כוחייכו דהרי מצינו בזהלכות (פרק י"ח) בענין מדורות הגויים שמס' נראה שיש דין אהל לקברי גויים ואסור לכהן שיכנס שם :

תשובה על שאלתם אם החילוק בין המחיס ובין קבריהם זיל קרי בי רב הוא ואמרה החזרה וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במח או בעלם אדם או בקבר ובמלחמת מדין כחייב כל הורג נפש וכל נוגע בחלל ובחלל הכחובים אין בהם חילוק בין מחיס עצמן ובין קבריהם וזויתה החזרה הנוגע במח גוי יטמא והנוגע בקברו יטמא אבל בזהל לא יטמא לדברי הכל כמו שאמרו ביבמות וזה לדברי הכל וליכא מאן דפליג כמו שאמר רבינא דהוא בחרא דאמר נהי דמעטינהו קרא מלמעמייהו בזהל במגע ומשא מי מעטינהו קרא ואם היו דברי רבינא על רבי שמעון בלבד : הוה ליה למימר אמר ר' שמעון נהי דמעטינהו קרא מלמעמייהו בזהל או כך היה לו לומר נהי דאמר ר' שמעון שאין מטמאין בזהל במגע ומשא מי אמר : עכשיו דאמר נהי דמעטינהו קרא וכו' ודאי לדברי הכל קאמר : ומה שאמרו אשכחיה לאליהו וכו' מאהיל היה ולא נוגע כמו שחזין מדברי רבי ינאי ומה שזכר רבינו אפרים שאלא משנה בזהלכות שקברי גויים אהל אינו נלמד משם שום דבר מזה : וזה מוסח המשנה מדורות הגויים טמאים כמה ישאל ויהא נריך בדיקה ארבעים יום אעפ"י שאין עמו אשה וכו' את מה הם צודקים את הדיבין העמוקים ואת המיס הסרוחים וכו' הנה פירוש זאת המשנה הוא שהמקומות מארץ ישראל אשר יהיו בהם הגויים טמאים מדרבנן כמו טומאת אשה בח"ל והכל שזה מפני המחיס אשר הם קוברים שם ואם ישאל ארבעים יום אוי אוי אומרם אפשר שהפילה וקברו והפיל שם ולכן גזרו אף שלא תהיה שם אשה שלא יהיה חשש זו אפילו הכי גזרו ולכן אם עבר ארבעים יום נריך בדיקה כדי שלא יהיה חילוק במדורות הגויים אם תהיה שם אשה או

תשובות הרמב"ם

אלו הדברים אם החזילו בהם בעשרה והלכו מקלחן אעפ"י שאין ראין יגמרו השאר וכו' איך יהיה פירוש זה אם החזילו השליש לצור קדים ויוצר אור ויאל אחד מהם יאמרו השאר הקדושה אף שלא יש עשרה או לא וכן אם יאל אחד מהם בעשה שהחזילו השליש לצור מן ומחיה יגמור הקדושה וכל התפלה או לאו. וגם מה שאמר עוד שם שליו לצור מוציא את הרבים ידי חובתם כיצד בעשה שהוא מחפץ והם שומעים ועומים אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הם כמחפלין במה דברים אמורים במי שאינו יודע להחפץ אצל היודע להחפץ אינו יואל ידי חובתו אלא בחפץ עגמו אם זה הוא בשמונה עשרה ברכות אם בשאר הברכות כגון שמע וכו' ממה שמחפליהם לצור חורינו הדרתך ושכר כפול :

תשובה יגמרו הקדושה בין קדושת יוצר ובין קדושת חפלה. אבל קדים לא יוכל לומר עד שהיו שם עשרה אבל בפחות מעשרה אינו יכול. ושליש לצור אינו מוציא אלא את מי שאינו בקי ובכל התפלות ובכל השנה :

וכתב משה

ע

שאלה יורינו חורינו אם יכול ללכת בשבת לרשות הרבים בטלית כרוך על ראשו ועל כתפיו אם לא :

תשובה זה ששאלתם על ענין הציצית הרבה מן המחברים ה"ח לחזו שער בזה זה אומר בזה זה אומר בזה וכמה מהם אומרים : והנה רבינו יצחק בעל ההלכות ז"ל היה אומר ללכת בציצית בליל שבת מפני שאינו זמן חיוב. וראיתי לו תשובה בענין זה ושם נאמר מדאמר רב הונא (שבת דף ק"ט) היוצא בטלית שאינה מציצת כהלכתה חייב חטאת וסבר ז"ל שהטעם שחייב חטאת מפני שלא יאל ידי חובתו דהא אינה מציצת כהלכתה למד הוא ז"ל מכאן שבלייל שבת שאינו זמן חיוב לא יוכל ללכת בציצית. והנה כל התלמידים חכמים אשר באו אחריו למדו מוציא ההקדמה שאין אדם רשאי לכתוב הטלית על ראשו ולא לחגור בו וכיוצא אלא באופן שיואל בו ידי חובתו דהיינו שהיה עטוף בו ומכוסה ראשו ורובו. אמנם לדידי חזי לי דמותר ללכת בציצית בלילה וכן יכול לכרו על ראשו או על צוארו או לחגור בו או כמו שיראה ולדעתי אם הציצית משא איך מכל להחירו משום מזה ללכת בשבת אפי' בעטיפה דהא לא אחי עשה דמוצא לציצית ודחי שבת דהא לא תעשה שיש בה סקילה ולכן מותר ללכת בו

כי ידור נדר לה' לאסור איסור וכו' אבל עכ"פ אם היה זה המור עם הארץ אזי פותחין לו פתח מתקום אחר כדי שלא ינהוג קלות ראש בנדרים :
משה

ס

שאלה יכול ישראל לעשות פריעה לעכו"ם או לא ואם יש חילוק בין נזרים לישמעאלים בזה. ואגב האר ענינו בפירוש הברייתא (עכו"ם דף כ"ו) ישראל מל את הגוי לשם גר לאפוקי מוראס דלא וגוי לא ימול את ישראל וכו' מה בא ללמדנו ישראל מל את הגוי לשם גר :

תשובה מותר לישראל לעשות פריעה לעכו"ם רואה לומר אם העכו"ם חתך הערלה ואז יבטל יכול ישראל לגומרו דהא עכו"ם שעשה מצוה נזרין לו שכן מצוה אף אינו כמי שהוא מצוה הא מיהא שכן מצוה בידו והחורה אמרה כנס בגר וכל הרואה להחגייר יבא ויחגייר וצ"ח כופין אותו לקבל חורה ומצוה אבל כופין אותו לקבל עליו מצוה שנתנו בני נח וזהו גר חושב ונריך לו שיקבל בפני שלשה חברים וכמו שחזקה בביריתא דרבי אליעזר בן יעקב וכבר כתבנו בחבורנו (הלכות מלכים פרק שמיני). ומה שאמרה הברייתא ישראל מל את הגוי לשם גר זה פשוט שמי שחגייר ימול ויעשה פריעה קא סלקא דעתין דמה שאמר לשם גר למעוטי מילת הגוי ואם כן אי אפשר לפורעו וישאר בגיטו גוי מהול לזה ביאר הש"ס שמה שאמר לשם גר לאו למעוטי מילה אלא למעוטי מוראס דהיינו אם יאל לו חולי או חולעת בראש הערלה אינו יכול הישראל לחתוך הערלה כדי שיבטיח כי אין בחטובה שום מצוה אלא רטנו הוא להחריף לזה פירש הש"ס שאין מוצא לשם גר לאפוקי מילה זה הכל מיוסד על מה שאמרו שסבור להגיל את העכו"ם כמו שאמרו עכו"ם לא מעלין ולא מורדין זה נלמד ממה שאמר הכתוב ולא תחנם ואינו על ענין אם בא גוי למול או שעשו לו פריעה ואין חילוק בזה בין עכו"ם לשאר וכו' וכל הבא למול ולהפרע לשם מצוה יכולין אנו למולו כדת מה לעשות :
וכתב משה

(אח"כ ענין בהלכות מילה פ"ג הלכה ז' ומרן הכסף משנה כתב דסבירה ליה לרבינו דאפילו אית ליה מוראס יכול למולו אם הוא לשם מצוה) :

ס

שאלה וחורינו רבינו מה שכתוב בהלכות חפלה (פ"ח) וכל דבר שבקדושה לא יהיה אלא בעשרה וכל

עג

שאלה ילמדנו רבינו במעשה שהיה ששלו כהל כבשה קטנה עם בשר שלה ביחד מה דינה דיש מי שאומר מאחר שהיא קטנה אין בה איסור. ויש אומרים דאין חילוק בין גדולה לקטנה ואסור לבשלם יחד. גם יורינו רבינו אם האיסורין אשר אמרו חכמים שבעלין בששים אם מותר להורות כך לעם הארץ או לא. יורינו מורה ויבא שם"ה:

תשובה אין שום חילוק בין כבשה גדולה או קטנה ודין שזה וליכא מאן דמפליג. והטעם כי הכבשה אף ששהיה קטנה ימלא בה חלב כי טבעה מכריחה ומדמה מחסה החלב אבל יהיה מעט אמנם כשתגדלה ויולד ומיכה יתרבה החלב. ולכן בודאי לא יהיה ביניהן הפרש ואסור לבשל כהל הכבשה קטנה אף אם חסיה קטנה ביותר אלא עד שיקרענה שתי וערב ויטחנה בנחל עד שלא ישאר שום לחלוחית חלב דאז מותר לבשל עם בשר ואם בשל כך בלא שום קריעה וטיחה אז לריך לבטלו בששים. ועל מה שאמרתם על ענין האיסורין דבעלי בששים אם מותר להורות כך לעם הארץ ודאי כי הדין שזה לכל אדם ולא גורין שמה יפרו פרך. מפני כי דבר שנחשב היתר באיסור מדין חורה חד בחרי בטיל כשיהיה דבר ההיתר יותר ומכ"ש כשאין בו טעם האיסור. דבטל במיעוטו ורבנן הוא דגזר עליה להרחיק האדם מן העבירה ואסור עד שיהיה אחד בששים ואמרו לא חולא בשעורא דרבנן. אמור מעתה מאחר כי אחד בששים גזירה הוא ניקוס אק וגזר גזירה לגזירה מי שמע כזאת מי ראה כאלה. ודע כי הכהל שאסור לבשל עם חלבו הוא מדברי סופרים ומדין חורה בשר שחוטת בחלב שחטה מותר כאשר תראה בחולין (דף ק"ט) ומעשים בכל יום בערי המערב שמה מעמי הארץ מבשלין בפונדקאות ובאים הגויים כדי לערן ומיחין בחור הקדרות דבר איסור ומחירים להם חכמי המערב אם יש ששים וכך ראוי להורות מהטעם שאמרנו דהיא גופא גזירה ולא גורין גזירה לגזירה. ואין ראוי לדיין לאבד ממנו ישראל ולאסור דבר המותר אחר גזרת חכמים דאם כן אין לדבר סוף:

ובתב משה

עד

שאלה מהדין הנחמד ר' נחוראי בר' הלל הדיין ז"ל ילמדנו רבינו איך יהיה עשיית הספר חורה שיהא ארבו כהקיפו לא פחות ולא יותר:

שאינו משא לא שגא עשה בו מזה או לא עשה ובין ביום ובין בלילה יכול ללכת שאין הגזירה משא אלא נוי הבגד אבל אם אין הטליה מצינא כהלכה או אינו יכול ללכת ולא מן הטעם שאינו יולא בה ידי חובתו אלא ממה שאמרו חשיבי ולא בטלי. דאם היא מצינא כהלכה או הוי נוי ואם אינה מצינא כהלכה או היונא בה בשבת חייב חטאת. ולא שמענו מימיו מי שאסר ללכת בשבת ובליל שבת ובתלמוד הוהכר במי שקדש עליו היום והוא לבוש תפילין ואין מוציין זה בגזירה ולכן הנראה לי שהיונא בטליה שאינה מצינא כהלכה חייב חטאת ולא מפני שלא ילא ידי חובתו ואין הדבר חלוי אם ילא ידי חובתו או לא ילא אלא הטעם דאם היתה מצינא כהלכה אין. ואחון החוטאים משאוי אלא חכשט ואם לא היתה מצינא כהלכה אז ודאי אין חכשט וחייב היונא בה. והמצינא כהלכה יכול ללכת בה בין ביום בין בלילה שאינו זמן חייב ובין אשה וקטן ביום וכך אנחנו עושין ופסקנו חמיד. זה נראה לי פשוט:

ובתב משה

עא

שאלה יורינו רבינו אם ארע מילה ביום כפור או תשעה בלא אם יבדק על הכוס כורה: הברית ויטעים ממנו לחינוק ולא חיישין דילמא אחי למסדר או יבדק בלא כוס. יורינו אדונינו וסכרו כפול מה: **תשובה** אין הברכה לרינה כוס ומי שבידק בורה פרי הגפן באופן זה ודאי בידק ברכה לבטלה מפני שלא טעם הוא ולא שום אחד מהמצינים הברכה אף אם היתה לחמוד החינוקות. ולכן אין מביאין כוס כלל באלו הימים ולא בשאר ימי החגיגה:

ובתב משה

עב

שאלה ילמדנו רבינו אם התחפלל יכול להפסיק בין הברכות שלפני קרית שמע או אחרים בפיוטים או בברכות אשר יאשרו כמו צינא והתפילין או שירים ותשבחות ונגונים ויהיה זה נמו שאלת שלום והשבתו או נאמר כנגון זה דאיתמר איתמר ודלא איתמר לא איתמר. ואם יותר טוב לקרוא ק"ש ביחד עם הכן החמה או להמחין עשה אחת או יותר עד שיתקבצו הקהל. האר עיינו בתשובתך ויבא שם"ה: **תשובה** אין ראוי להפסיק בשום דבר והעוסק במזה אינו ראוי לפסוק לדבר אחר ולהפסיק בין הדבקים. גם מן הראוי שהיחיד והעבור שיקראו קרית שמע עם הכן החמה:

ובתב משה

חשובות הרמב"ם

תשובה

העשה אמה אהת מחמשה זרחת או ששה וכיוצא אך שחיה שזה בהלכה ובגדליה וזהו מאבטם או ברוח או מאלו אלו וכיוצא בלשון שלא חשבו ותחלוק זאת המדה כלה אלבעות עד שתרשום בלרבה חמשים אלבעות או ששים וכיוצא ודע כי כל אלבע המחבר בחורה בכל המקומות הוא רחב אגודל ממלמע ואחר אשר חלקת אותה האמה לאלבעות תחלוק אלבע מהם לששה חלקים או שמה ויהיה ידוע אללך שיעור חצי אלבע ושליש ורביע וששית ושמינית וחקק הקלף או הגויל ותרבעם בריבוע ויהיה רחב כל עור ארבעה ועשרים אלבע מאלבעות אשר באמה חה יהיה שיעור קומת הספר בלי ספק ואלן קפידל כשיעור העורות כי יש עור ארוך ויש עור קצר אך תמוד בלומד הדעת העורות עד שחדע כמה יהיה אורך כל עור ועור יש עור שארבו חמשים אלבע ויש שהוא ארבעים וחצי ויש שהוא שלשים ורביע וכיוצא ולאחר שחדע אורך כל עור ועור חליים אללך למוכרת או תכחוב מאחריו בכל עור ועור שיעורו ו' ח"כ חסדר העורות כמו שגוללן הספר אורה מהודק הדק היטב עד שיהיה כ"ד אלבעות ותמודד בכות של משי שזר וח"כ חפירוס ובאוחם העורות יהיה כחיתת הספר חורה וחקק כל עור ועור ושרטט שיעור ד' אלבעות למטה וג' למעלה גליון והשאר שהוא י"ז אלבעות לכחיה דהיינו אם היה כסוס העורות אלף וחמש מאות אלבעות קח עור אחד כמו אלו ויהיה אללך לנסיון דהיינו שתחחרך דף אחד ארבה י"ז אלבעו ורחבה כדי לתכוב למשפחות ג' פעמים ממין האות אשר תרצה לתכוב בה הס"ת אם דקה או עבה ותראה כמה אלבעות בא לרוחב הדף אם בדרך משל בא הרוחב ארבע אלבעות וליך בין כל דף ודף שחי אלבעות נמצא רחב הדף ששה אלבעות עם השזיר או תחלק כסוס האלבעות אשר בכל הס"ת דהיינו שהספר כולו אלף וח"ק אלבעות כאשר אמרו תחלקם לששה ששה אלבעות שהוא רחב כל דף ודף והשזירים יהיו הדפים מאתיים וחמשים הא למדת שמה שיש בעורות האלו הוא מאתיים וחמשים דפין אשר בהם לריך שתכחוב הספר לו חספור דפי החומש אשר תחמיק ממנו ותדע כמה דפים תעמיק בלומד הדף אשר תכחוב ותשער אם תוכל לתכוב כל הספר חורה בלומד הר"ן דפין הנה מה טוב ואם היה יהיה שהקלף הרבה לו תרחיב האוחיות ואם לויך תכחוב כחיה דקה יותר או העשה דף אחרת שחיה יותר רחבה או יותר קרה ותכחוב פעם אחרת עד אשר

תכין באמיתות ואם יותר ד' או חמשה דפין או יפחות לא חשית בזה שזה לא ייך לך כלל ומאחר אשר ידעת בבירור חשבון הדפין דהיינו כי בזה הדף אשר נסית זה ידעת חשבון כל הספר חורה כאשר אמרו אחרי כן חקק העורות ותעשה שרטוט לכל דף ודף לעלמו ומה שישאר מכל עור ועור אם יש יותר משיעור אלבע וכחצי שיעור תחחרך אותה מפני שליך בסוף כל עור ועור ובתחילתו אלבע ומשכו שזיר וזה כדי לחפור מכאן ומכאן ויהיה בין דף ודף ב' אלבעות והחפירה בלמעל וזהו כנגד מה שיפחות מלומד החחיות לריך שתקח עור שלם כלאו ותראה כמה אלבעות חסר כך חסויך אך תמיד חשית שחיה הדף אשר תכחוב בלומד ד' אלבעות של הנסיון שהיא ארבע אלבעות וב' אלבעות יחריס ללורך השזיר וכאשר לירחי לך הכל ושיעור האלבע והדפים חדע ותשכיל ודע כי רחב כל דף מספרו ארבע אלבעות ובה הרוחב תכחוב למשפחותיכם שלשה פעמים והשיטות אשר בכל דף אחד וחמשים וכאשר תעשו כך בזה האופן דהיינו כל דף ד' אלבעות רחב ובכל דף ל"א שיטות ובכל שיטה כשיעור למשפחותיכם ג"פ או אין לריך שום חשבון כי בודלי יהיה ארבו כהיקפו אך בולח לריך לומר שאם יהיה הקלף עב ביותר חיה הכחיה יותר דקה ורוחב הדף פחות מארבעה אלבעות והשיטות יותר מל"א ואם יהיה הקלף יותר דק לריך שחיה הכחיה יותר עבה והדף רחבה והשיטות פחות מזה דהיינו או חמשים או מ"ט וכאשר חקק כלל זה בידך כאשר תכחוב או לא תחחרך ואם חשית העשה שיהיו העורות כספרו או לא אללך כי אם לתכוב בדרך שרובה ארבע אלבעות ל"א שיטות ובכל שיטה כשיעור ג"פ למשפחותיכם ודיו ודע כי אורך ספרו אלף ושלוש מאות ושנים וששים אלבע חוץ מן הגליון שבתחילת הספר וסופו והדפין מאתיים וששה ועשרים ואלו הששה אלבעות הוחרין ליחרון רחב הדף אשר בה שירת הים וגם ליחרון הדף אשר בה שירת האזינו שהיא לריכה ריח בתחילת השעה ובסוף ובלמעל הא למדת לך יבא אורך הספר אורכו כהיקפו ולופן עשייתו והמקום ירחיב לכך בחורחו ויעור אותך לקיים מלומדו ותורחיו ושלומך יגדל כנפך שבעך :

משה בר מרמון זצ"ל

ע

שאלה

יורינו הדרת כבוד גדולה קדושת אדונינו מורינו ורבינו חיה לך מן העור הוא הנקרא

וסחומות כי אם במספר החגין ואינו מעבד כחצין החגין והוא מזה מן המובחר אך אם לא יכתוב שם חגין אינו פוסל המזה וכל הספרים אשר במערב כתובים בחגין :
 וכתב משה
 (עין בהלכות חפילין פ"ב הלכה ח) :

עז

שאלה וחורינו הדרתו בספר חורה אשר נמלא השם כתוב חגין בחגן השניה וחגין חגן לשניה אם יפסל הספר בזה ואינו יכול לקרוא בו בלבד אם לא יורינו הדרתו ויבא שם"ס :
תשובה זה הספר חדש פעל זר לא ראינו מעולם מי שעשהו והראוי אלגלי להחליף אותה היריעה ולגמח ואחר חלופה יקראו בו בלבד לכתחילה * וכתב משה
 (ח"ל הרב המאורי בק"ס ואחרוני הרבנים כתבו שאלו מדמין לו שם הקדוש בסוף שיטה אין ראוי להחליףו אל"כ נכנס כלו בחגן השניה ולא להוליא ממנו אפילו אות אחת ודבר זה יראה שלא אמרוהו אלא שכל אות שבגליון הוא הגהה והוא אללס כדן חלוייה דביני שיטי והרי אמרו כלו חולין מקלחו אין חולין ואל"כ אף בדיעבד פסול ושם דוקא חלוייה ולאסור לכתחילה אבל להיות פסול גמורה לפסול אף בדיעבד לא :*)

עז

שאלה ילמדנו רבינו אם זאת הכתה הנקראים קראין אם נמלאו במקום מיוחד או בבית המדרש או בבית הכנסת ויש תשעה רבנים אשר הם הקראין יגמור המניין ויכולין לומר קדים ויכולא מהדברים הנריכים מניין עשרה וכמו כן אם באחד מהם יכולין לומר וכן אם היו ששה רבנים והשאר קראים הבינו מלכנו הדין בזה ולא נטה ימין ושמאל והיה שכרו כפול מה :

תשובה מהיכא חיתי שישלמו בהם מניין מאחר ששה אינם מודים בדברי ח"ל ואם כן ודאי הם אין משלימין המניין והראוי להם ממה שאמרו בעירוב או ביד מי שאינו מודה בעירוב וכו' אינו עירוב וכו' אלו שאינם מודים בחוקים אלו כלל בודאי שאינם מעטרפים לא למניין לקדים לחפלה ולא לחמון ולא לשום דבר ואפילו יהיו מאה כלל חשיבי דהם אינם משלימין בדברי ח"ל כלל כי אם מה שיראה להם

(* נקמה ס"א משה רקח :

קלף ואיה לז הוא הנקרא דוכסוטום אם הלז אשר הוא דבוק לשער הוא הנקרא קלף והלז אשר דבוק לבשר הוא הנקרא דוכסוטום או להפך יפרש לנו אדוננו פירש מרווח יד ה' הטובה עליו ובאורך נראה אור ואל יסת עליו הטעה כי ללמד לנו נריבין ויודיענו איזה לז מהקלף יכתוב בה החפילין ואיה לז מהדוכסוטום יכתוב בה המוזה ליגה לן עיינן והאל יאיר עיניו בחורתו וחכנו מלכותו :

תשובה אם יקח העור שלם ויעבדנו כהגו דהיינו שמלחו וסיידו והסיר השער ונתן בו קמח או סוכין והוסיף לעבדו זה נקרא גויל וגויל הוא שם הדבר שלא נתקן ולא נגמר כל גרבו ולכן קורין לאבני ללא משפין גויל ואבני דמשפין גוית * והם יקח העור ויחמורו בעביו ויוציא הלז הדק אשר ממקום השער ויעבדוהו כמו שזמנו זה נקרא דוכסוטום והחלק השני הוא יוחר עב אם עבד אחריו כראוי קרא קלף זה הקלף לא יכתוב בו אלא מלז אשר היה דבוק בבשר זה הדוכסוטום לא יכול לכתוב בו כי אם המוזה ומקום הכתיבה במקום שער והוא המקום אשר יגדל ממנו השער ולא המקום אשר היה דבוק בגב הקלף :

וכתב משה

עז

שאלה וחורינו הדרתו איך יהיה עשיית החגין ואם הוא הלכה למשה מסיני או חקנת הכמים או יהיה מנהג ואם כן מאיזה זמן נתקן יורינו מורה דק את האור כי טוב וגוילה ונשמחה :

תשובה החגין הוא אוחות קטנות בראש האוחיות והן כעין זייטין דוקא אך יש חילוק באוחיות יש אות שזריכה תג אחד ויש שזריכה שחיס ויש שזריכה שלש ויכולא עד שבעה זה הוא אופן עשיית * אמנם על מה ששאלתם אם הוא מנהג בודאי כי אין זה מנהג דהם קראוהו רבוחינו וז"ל כחרי אוחיות וכמו שאמרו נמלא להקב"ה קושר כחרים לאוחיות וכן נמלא בספרי חורה שכתבם משה רבינו ע"ה אכן בזריכות הזמן והטלטול נמלאו כמה וכמה חלוקים במסורת זה אומר בכה זה אומר בכה ולא ראו זה כראי זה שם מסורת שאומרים על אות אחת שזריכה שלש חגין ובמסורה אחרת נמלא באחת ויכולא באופן שלא נמלאו מכווין ולכן היה בדעת הסגמים לבטל החגין מאחר שיש כמה חלוקים ואמרו לא נדע איזה נפנה * אמנם כאשר ראו כי אין זה מעבד דאין זה חילוק בפרשיות בפתוחות

כמו שהיו אומרים בחתלה: ובמאי דביני ביני כמה מבני עמנו של"ו קראו חגר על מנהג זה והיינו מה שיקראו הקהל בקול גדול ואמרו כגון זה לא שמענו ולא ראינו בשום מקום מהש"ס כי אם רבינו סעדיה ז"ל חשב זה עם הדברים אשר נהגו לומר בקול רם כגון כי ממה אמהה והפסוקים שבשירת הים וגם בדברי קבלה קק"ק ה' לבאות' ואחר החקירה לא שמענו שיש רמו לזה מהתלמוד הנה כי כן יורינו מורה לך של"ו אם חסר שום דבר מזה בש"ס ואיך יהיה אופן קריאת ה"ג מידות: ואם יהיה חובה לקרוא ה"ג מידות בקול רם או אין זה כי אם מנהג ולכן כל אחד נעשה כמו שיראה: אהה הדומים מורינו ורבינו האר ענינו בתורחך ולא נטה ימין ושמאל והיה שברו כפול מ"ה:

תשובה כל אלו הדברים לא הוזכרו בתלמוד כלל והנראה לי שהוא מנהג שיסדו החזנים אכן אינו יודע מזה וגם אינו מועיל למי שנהג כך. שהרי כמה קהלות נהגו לומר בקול רם וכמה קהלות אין אומרים שום דבר כי אם החזן קורא אותם כמו שקורא שאר הפרשה והכל חלוי במנהגים ואין בזה שום דבר. אמנם על מה ששאלתם על ה"ג מידות האמה שהשם הראשון אינו ממין ה"ג מידות ומעולם לא שמעתי מי שחולק בזה וקך נראה מהכחוש שאמר הקב"ה וקראתי בשם ה' לפניך ותחית וגו' הו' אמת העניין שזכר האל יתברך ה' אל רחום וחנו וגו' והנאומים כלם האריכו בזה וכאשר זכר הרב בהלכות דברי רבי' הא"י זלה"ה ורב חסד שהיה מזה ששית מה לא יתכן. אלא אם תחילת המניין מהשם ה' וכמה מהגדולים נחשבו בזה ד"ש מי שאומר שנקרא הוא מזה אמת ולא ינקא מזה אחרת וכן נראה מההגיון ויש מי שאומר שהכל מזה אמת ואומרים כי האל יתברך ויתעלה שמו לעד רחמיו מרובין ונקא לא ינקא וכמ"ל ונקאם לארץ חשב: ויסרחין למשפט ונקא לא אינקך. אכן החשבון יהיה כך ה' מזה אמת ה' אל ה' רחום ה' ומנון ה' ארץ אפים ה' ורב חסד ה' ואמת ה' ואל רחום ה' לאליהם ה' מוש עון ה' ופסע ה' ואל ומעלה ה' ונקא ה' לא ינקא. והחשוב ונקא לא ינקא מזה אמת כאשר פירשו האנדלוסיים יהיה פוקד עון אבות על בניס המדה ה"ג. ולא שמענו מי שאומר שה' הוא מזה אמת דאי אפשר דהא כל אלו המדות כל מזה ומדה עניין בפני עצמו וה' הוא אחד ואם כן יהיה כמו שכתבנו ואין שום חילוק אם יאמר ה' או ה' ה' אל רחום ומנון וגו':

ובתב פשה בר' מיטון זצ"ל

יש מקנה כסף שימול לאחר ויש מקנה כסף שימול לשמה וצ"ל לנו באר היטב כל צבא בפני עצמה כיד ה' הטובה עליו והיה שברו כפול מ"ה:

תשובה חילוק ד' צבות הללו מבוררים והוא כי יליד בית ימול לשמה ידוע וכן מקנה כסף ימול ליום אחד ביום שקנאו היינו דאם קנה עבד קטן בן יומא לרץ לחולו בו ביום שמקנה כסף דינו בו ביום וכן אם קנה שפחה אחת וקנה עובדה אדם אחר דהיינו הגוף לזה והפירות לאחר זה העובר הוא מקנה כסף בפני עצמו שגולד ברוחו. וכאשר קנאו וקנה את אמו קניין אמו קודם לו עגון זה אם חולד ימול לשמה והוא מקנה כסף ואם היא הבבא ה' יש מקנה כסף ימול לשמה. אמנם אם קנה שפחה לעובדה בלבד או שקנה שפחה על מנת שלא להטבילה לשם עבדות הרי זה הילד נולד ברוחו והוא יליד בית בלי ספק ואם נחעברה ברוחו וילדה הרי זה ימול ביום שנולד מפני שזה הילד דינו כדן מקנה כסף וכאלו היום קנאו דהיינו ביום לידתו שאין לו שום דבר בגוף האם. שהרי לא קנה אותה אלא לעובדה שיהיו לו כל מה שחלד. וכן אם קנה שפחה ע"מ שלא להטבילה אין זה הילד נקרא יליד בית לחולו לשמונה וכמו שאמר הכחוש בראשי בית אברהם שהם אשר עבדו וקבלו עליהם דמים ולא השפחות אשר הם עריין בגיורם שאלו אינן נקראין בינו ובנו כן זאת השפחה שלא טבלה אינה מלאשי בינו וזה ולד אין דינו כדן יליד בית וימול ביום שנולד. ואם טבלה אמו אחר שילדה נמול לשמונה אבל אינו דוחה שבה שכן הוא דין שאינו דוחה שבה כלל אלא ליליד בית שטבלה אמו לשם עבדות ואח"כ ילדה הרי הרחבנו בפ"י צבות האלו ושלומכם יגדל:

ובתב פשה

פז

שאלה ילמדנו רבינו כמה שבהו באסכנדרייא שהקורא בחורה אם הגיע לקריאת שלש עשרה מידות שהם צפ' כי חשא שוחק עד שיקראו הקהל בקול גדול והיה החתולת קריאת הקהל מהשם ה' דהיינו ה' אל רחום ומנון וגו'. ויש מי שאומר שאינו מן הראוי לפסוק בין ה' שמות. ויהי היום העיר עניין זה הרב רבי פנחס נר"ו ואמר לנו שאי אפשר לומר בקריאת הקהל השם אחד בלבד כאמ' כי לא יהיו ה"ג מידות כי אם דוקא בהזכרת ה' שמות ה' ה' אל רחום ומנון וגו'. עד שבה רבי אלעזר של"ו ואמר שלא יבטלו המנהג ויאמרו

פח

שאלה ילמדנו רבינו בשליח לבור אשר ישחה ויבא שבור לבית הכנסת ופעם אחת מלא ש"ץ אחר מחפלל ובעת הולאת ס"ת חטף הספר והשליכו וסבר הרמזנים ויענו כל העם יחדיו ויאמרו לו מה זאת עשית ויהי כחשיב ומה יהיה הס"ת כי לא היה בדעתו מרוב שכחותו יודיענו רבינו אם איש אשר אלה לו יהיה עוד שליח לבור או יתנו לו מזה ס"ת להוליכו או שיטפל בשאר שירות הקהל קדוש מאחר דלית דין בר נש כי לא פעם אחת ולא שנים עשה כמעשה הרע הזה כי אם זה כמה פעמים יורינו מה יהיה משפטו ואם יחייב שום דבר על אשר חטא או לא:

תשובה אינו מן הראוי שהשליח לבור יעשה כמעשים האלה רעים וחטאים ולכן לא יעפל בשום שירות הק"ק ולא יתנו לו בידו הספר חורס ויקח הקהל ש"ץ אחר ולא יראו לו פנים כי מי שמצוה את החורס ומחללה יהיה מחדו שגופו מחולל על הבריות:

פח

שאלה ילמדנו רבינו בשמי שותפים בדירה שאין בה דין חלוקה חזר אחד מהם לחבירו מכור לי חלקך בנך וכן או קנה ממני חלקי בנך וכן יש לחברו לעכב עליו או לא:

תשובה אין לחברו לעכב עליו וכופין אותו לך:

וכתב משה

צ

שאלה וחורינו הדרתו בלש אשר קנה רביע חזר בשותפות עם בן אחיו ולא עברו ימים

מועטים וימת האיש ואמו לקחה השטר וחצפנו ואמרה כי השטר נאבד וקרובי היחומים אומרים שהשטר היה כתוב בשם המת ולא נמלא ליחומים כי אם עד אחד ושאלו כמה ימים בקטעה זו אחר עמל ועורר נחלמה האשה אם המת ונחנה ליחומים וחזרה ושכרה החלק של היחומים בשני דינרים וחצי מדי חדש בחדשו ויהי היום בל אדם אחר ואמר שקנה מאם המת הבית הזה ונתן לה המעות אבל לא כתב שטר על הקיין יורינו מורינו אם המכר מכר או לא:

תשובה הבית ליחומים ואין מי שיצאנה מידם ואם הוא קנה מהאלמנה אם המת או לא קנה אין על היחומים שום דבר:

וכתב משה

צא

שאלה וחורינו בראובן ושמעון שותפים בחצר לראובן שלש ולשמעון ב' שלשים וכל אחד שוק בחלקו ויהי היום הביא אחד מהם לאחד מקרוביו שידור עמו בחלקו ויקם שותפו השני למנוע ולאומר שאין רענו שידור עמו כי אם שותפו ולא יורינו הדרתו הקדושה אם יכול למנוע שלא יביא אחרים עמו אם לאו ויבא שכמ"ה:

תשובה אם מחללה זה לקח חלקו זה לקח חלקו וזה היה החללי ביניהם שיחליפו בדירה זה שנה בכאן זה בכאן או יוכל לימנע חבירו מלדור עמו:

וכתב משה

צב

שאלה וחורינו הדרתו בראובן ושמעון ירשו חזר אחד ודר שמעון בחצר זו ה' שנים ולא פרע שכירות לראובן ונפל קטעה ביניהם ולקח ראובן החצר ודר בו חמשה שנים ולא פרע שכירות ודר בהם כאשר דר שמעון ואח"כ דר שם כמו עשרים שנה ולא היה פורע לשמעון כי אם אחר עמל ועורר פעם אחת לשנים או לשלשה שנים והיה אומר כי הוא היה מוציא כמה הולאות לחיקן החצר ויהי לימים עמד שמעון וחצב מראובן שרצה לחלק חצר זו ויקחו כל אחד חלקו ושרוצה גם השכירות וראובן עושה כי הכל הוציא לחקן החצר יורינו רבינו אם ראובן חייב שבעה לזה או אינו חייב:

תשובה ישבע ראובן בנקיטת חפץ שלא [הרויח] בחשבון פרוטה קטנה על מה שהוציא ושכל ההולאות אשר הוציא היו לחקן החצר לתקומות הגרינים חיקון ולא יחרונו:

וכתב משה

צג

שאלה וחורינו בלש אשר חלק הלך לאחר מרחקים ובידו סחורה אשר לקח מאחרים וכאשר לא לאדם דרבו נשחקה זה האיש שם ולא בא ואחיו הוא המורסה שלו על כל עניינו ויהי כי ארבו לו שם הימים ויקומו האנשים בעלי הממון ויאמרו אל אחיו חנה לנו את סחורתנו אשר נתנו לאחיד מהנמלא חחת ידך ויהי כחשיב מי יודע אם לעת סאת לא יבא ואפשר הוא הללי בסחורתו והלך אל ארץ אחרת וכאשר יבא יגדל פרע הן לו יהי כדבריהם הביאו לכם ראה שחמי מת או שהפסיד הממון אם הן לריכין להביא ראה

חשובות הרמב"ם

היה קטן ואין קנין לקטן ובאו עדים והעידו שהוא בן ט"ו שנה מעשה יורינו מורינו אם לר"ך בדיקה כמו שצריך לקדושין וכיוצא או אין לר"ך: תורינו אלונו ויצא שנת"ה:

תשובה הוא בחקק גדול מאחר שהעידו עליו ואין לר"ך בדיקה: ובתב משה

צו

שאלה יורינו רבינו ראובן ושמעון החנו בניהם בדבר מה ובחבו שטר ולקחו קנין ובכלל החנו שאל יחזור אחד מהם לר"ך ליתן לחבירו מאה דינרים כסף טבי וחקולי במחנה מעשיו ובשעת החנאי אין בדיקה ממון מאי כלל אם יבעל החנאי אחד מהם חייב ליתן לחבירו המאה דינרין או לא:

תשובה לר"ך שבשעת הקנין יהיה להם ממון מוגה בשום מקום או בביתם או ביד אחרים ובזה יהיה החנאי קיים דהא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולר"ך להחרימו חרם סתם אם היה לו ממון בשעת הקנין או לא: ובתב משה

צו

שאלה ותורינו רבינו מה שזכר בדין ברכות בשאר מברך שחיס לפניה ואחריה ובערב מברך שחיס לפניה ושחיס לאחריה וכו' אחר כך אמר אחת ארוכה ואחת קצרה: ולדעמינו שאלת ארוכה ואחת קצרה קאי לערבית שאמר ובערב וכו' אחת ארוכה ואחת קצרה ומאי ארוכה וקצרה: ואף גס זאת יורינו מורה לך אם ברכת החורה שהיא הערב נא וכו' היא מוחמת נוחה החורה והיא מעין הברכה או המלמד חורה לעמו ישראל שכן הוא בסדורי חפלה: ואם הברכה האחת עשרה מן ה"ח שמוחמת מלך אוהב לך ומשפט אין זוכרין בה מלך אלא בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים כמו שהוא הדין בזהל הקדוש ויהיה דינך שזה או לא: גס אם קרית שמע על המטה מזה ולר"ך לבדך על מצות קרית שמע או לא: תורינו הדרתו והיה שכרו כפול מעט ה' אלהי ישראל:

תשובה מאי דאמרין אחת ארוכה ואחת קצרה הוא ביאור שחיס שלפניה בין בערבית בין בשחרית והיא הברכה המוחמת ולר"ך אור שחרית ומעריב ערבים ערבים והברכה השנייה קצרה והיא אהבת עולם ערבים ושחרית וכל ברכה הפותחת בברך ומסיימת בברך

או לא ואם היה יהיה מדבריהם אם יצאו ממון היחומים לחת שאלתם אם לא ואם יכולים היחומים לעטן אם מדבריהם כן הוא שאבינו מה אם קן איפה חנכה אמו אחת כחובת' ואנחנו יורשים כחובת אמו: יורינו הדרתו הרין בזה ויצא שנת"ה:

תשובה אם יחברו בעדות נמורא שרירא וקיימת [בהברכה] זה האיש או בחומו או ישבע החובע איך אמת וליב שהיה הריחו בניהם ויקח: ואם שטר הכחובה קודם אל יקח החובע אלא מה שישאר: ובתב משה

צד

שאלה ותורינו אלונו במעשה שהיה שראובן מת חל"ש והיה בנים גדולים וכן קטן מתגורר עם אמו האלמנה בית אלמנה והבנים הגדולים שואים והם דרים לבדם וכאשר שמע הדיין שז"ו עזב לבני ראובן הגדולים שישינו על אמו ואחיהם הקטן והלכו הפרנסים והחנו עמהם לחת לו מידי יום ביומו זה אחד לפרנסתו ושם נמצא אחד מקרוביו והוא נעל קנין שלם ליקח את הילד אלו ולפרנסו בעד הוה אשר נוחים לו מדי יום ביומו ויקחו בביתו ומפתו יאלל ומנוסו ישחה והנער הולך וגדל ולא היה מספיק לו ב' זחיס בכל יום ועוד ר' רעה חולה כי קרא ה' לרעב והרעב כד בארץ ולא היה מספיק לו ארבעה זחיס מדי יום ביומו וכאשר ראה קרובו כי אין הקומץ משביע ויקרב אל אחיו וידבר על לבם למען יתנו ל' זחיס די פרנסתו אם יכול קרובו לחבוב אחי הקטן או לא ומה גס כי אחי הקטן טוענים כי כך החנו עמו בקניין לחת לו זה עד אשר יגדל ואלא אל אחיו וקרובו טוען כי לא זו הדרך כי בחחלה לא עלה במחשבתו להנחת הוה כי אמר נר לאחד נר למאה והנה בנחה הלכה לה המחיה ואין יד משגת יורינו רבינו הרין בזה ומאח ה' חסיה משכורתו שלימה:

תשובה אין קרובו חייב מפני הקניין אשר לקח כלל ואפילו היה ביכולתו לפרנסו וחייבים אחי הקטן בפרנסתו ממון אביהם די מחסורו אשר יחסר לו עד אשר יגדל או ישא אשה: ובתב משה

צה

שאלה ותורינו בנער היה בבית הכנסת ובא אדם אחד ובדיו שטר על זה הנער שנכתב לפי מרנא ורבנא אלעזר הדיין ז"ל ובאו עדים וידעו בחתימת ידיהו חמן השטר הם' שנה אחת ואמר הנחבט שהנער

נפשות רבות לריכה חתימה בל"י חי העולמים או לא
ואם ברכת הטוב והמטיב לריך להזכיר בה שם ומלכות
אם לא כי שמענו רבים אומרים כי אינה לריכה הזכרת
שם ומלכות. יורינו הדרחו והיה שכרו כפול מה':

תשובה זה הנוסח אשר אמרנו שמוסיפין בעבודה
לא מעלה ולא מוריד דלן זה שאל לרכי
יען מעין הברכה הוא. ועכ"פ העונה אמן או ישמע
אל ידי חובתו. ומעין היום הוא שחזר יום המנוח
או יום טוב. והחן וכלה זקן וחולה לאו למימרא כי
אלו דוקא וחו לא ללא למשל הזכרו. ומשנה מקומו
כדין קידוש היום דאמרו מפנה לפנה באותו הבית. ולאחר
הסעודה קודם ברכת המזון. והכולך בים יטבל ידיו
בים או ישול במים הראויין לשחיית הבהמה. וזכור
נפשות רבות אין בה חתימה כאשר הזכיר נוסחתה
בחיבורנו הגדול. אמנם הטוב והמטיב וכן ג"כ דין
האמת לריכה הזכרת שם ומלכות בל"י אמ"ה הטוב
והמטיב וכאשר הארכנו בנדון זה בחבורנו: וכתב משה

צמ

שאלה וחורינו רבינו בני שמושה ספר תורה של
רמ"ק תפוז בנידין שלם הפירות אחת למעלה
ואחת באמצע ואחת למטה לאורך היריעה אך שאר
התפירה בחוט משי או דבר אחר יכול לקרוא בו בנכור
ולברך עליו או לא יורינו אדוננו ושכמ"ה:

תשובה אחר אשר הוא רמ"ק למה תשאל על התפירה
אם הוא במשי ויכולא הרי הוא כאחד מן
החומשים:

וכתב משה

(אמ"ה עיין לעיל סימן כ"ו ולקמן סימן קל"ו)

ק

שאלה וחורינו מי שיש לו אזור למר והוא מונח
במכנסים של פשטים אם יש שום חשש שעתה
או לא:

תשובה אין כאן שום איסור כלל וכך אנו עושים
וכך [עושים] במערב ובאנדלסליא: וכתב משה

קא

שאלה וחורינו אדוננו מה יהיה הדין בני שיקום
באשמורת טרם יורה הבוקר ואומר בקשות
או פסוקים או מומרים עד עלות השחר אם לריך לברך
קודם ברכת החזרה או לא. ואם נאמר שיוכל לקרוא
ולהזות לאל בשירות ותשבחות קודם ברכה ומה

היא ארוכה ואם אינה פותחת בברוך היא קטרה.
וברכת החזרה בודאי לריך שיהיה מוחן החזרה גמר
הברכה שבכללה זוכר שהקב"ה נחן לו את החזרה
למען נלמוד לעשות את כל הכתוב בה ושיפחה לבנו
בלימוד החזרה כי לזה נחנה לנו למורה. אמנם החומס
המלמד חזרה אין זה מכון כי האל יחברך ויחעלה שמו
אין מלמד לנו החזרה אך באהבתו אותנו הבדילנו מן
הגוים ונחן לנו חזרת אמת אכן עשיית המלוות לריך
שיהיה ממנו ובידינו לעשות ראו. גם על מה ששאלתם
על ברכה י"א היא חותמת בל"י אזהב לרקה ומשפט
אמנם לריך שזכור מלך בעשרה ימים בין כסא לעשור
כאמור. אמנם קריח שמע על המטה לא יברך עליה
שאינה מזהה הריכה ברכה (*):

וכתב משה

צח

שאלה וחורינו אדונינו מורינו ורבינו במה שזכרת
בחבור (הלכות חפלה פ"ו) אבל לא ישאל לא
בשלם ראשונות ולא בג' אחרונות. ויש מי שכתב שהיחיד
יאמר בעבודה בחר מרום ישראל שם נעבדך ושם נדרוש
את כל אשר נותנו כריח ניחוח חרנה לאותנו ותחזינו
עיינו. אם יכול לומר נוסח זה או לא. וגם מה שזכרת
(הלכות ברכות פ"א הלכה י"א) כל השומע ברכה מן
הברכות מתחלתה ועד סופה ונחכוון ללאח בה ידי
חובתו יאל ואעפ"י שלא ענה אמן ואמר וכל העונה
אמן אחר המברך הרי הוא כמברך. אם זה מיירי בשמע
ונחכוון או בשמע בלא כונה דבר אחר עמנו ושמענו
כי אמרים אנונו לדברך. ואף גם זאת שזכרת (שם
פ"ג הלכה י"ג) שזכור מעין קדוש היום בברכת מעין
שלם אם זה הוא ראה והחלינו המזכרים בברכת המזון
או לא. גם מה שזכרת (שם פ"ד הלכה ד') חברים שהיו
יושבים לאכול ויאלו לקראת חתן וכלה אם הניחו שם
זקן או חולה חורין למקום וגומרים סעודתן ואינם
לריכים לברך שניה אם זה דוקא חתן וכלה וכן זקן
וחולה או זה משל והכוונה על מי שיקום ממקומו על
מנה לחזר. וכן המתחר בפירות ויין לענין הסיבה כל
המשנה את מקומו לריך לחזור ולברך לריך יהיה זה
השני אם באותו הבית בעצמו או חוץ לבית. ודברים
הבאים לאחר הסעודה אם הוא קודם ברכת מזון או
אחר ברכת מזון. ואם יכול ליעול ידיו מן היס בכלי
או הוא פסול ואיך יחבג הכולך בים ואין לו מים אם
לריך עבילה או נוטל ידיו ויאל. וגם אם ברכת בורא

(*) עיין לקמן בחרושים:

תשובות הרמב"ם

תשובה אין במנהגם זה שום דופי ואינם עוברים על ברכה שאינה לריבה כי האידנא כל מקום שיספק אם היו באים השלוחים או לאו לריך לעשות שני ימים טובים כי זה תלוי במה שהיה מנהג אבותיהם ואפשר שהיה מקום קרוב לירושלם ולא יבואו השלוחים או מפני סכנת הדרכים או כי הגויים מונעים אותם לכן כל זה תלוי במנהג כי אם היו עושים ב' ימים טובים זה מורה כי לא היו באים השלוחים לאיזה סיבה ולכן לריך לעשות גם היום חף שיהיה מקום קרוב לירושלם ואם היו עושין יום אחד ודלא כי היו באים שם השלוחים ועליו אין להוסיף וכמו שנחבאר כל זה בחבורנו הגדול:

וכתב משה

קד

שאלה וחורינו אדונינו איש יהודי היה חייב לחם כרגל דמלכא והנוגשים אליו ואין כל מאומה בידו והלך אל סוחר אחד למען ילוה לו עשרים או שלשים דינרי' ויהי כאשר בא נתן לו הסוחר שלשה בגדים אשר שים [כ"א] לערך י"ג דינרים ממלאו השלשה בארבעים כי כך הוא מוכר חמיר אמנם כחב עליו שטר בששים דינרים יען מחר לו בהקפה והוא קבלם ונתן לו משכון בידו וכתב לו שטר יורינו המורה דין האמת והלך אס יכול המוכר לעשות כמעשים האלה או לא:

תשובה אסור למוכר שיעשה מעשה רע מה ולמוכר סחורתו ביוחר על המנהג מפני שלא יפרע לו חקף ואסור לקונה לפרוע לו יוחר מדמי שווי:

משה

קה

שאלה ראונו ושמענו היו שותפין בבית שטושים המטבע ראובן ים לו ג' חלקים ושמעון חלק אחד וזהו החשבון חמיר ביד ראובן לאחר ימים שאל שמעון מראובן חלקו מהריוה אשר הריוהו ונתן לו דבר מה ושמעון אומר כי הריוה יוחר ממה שנתן לו וראובן אומר כי זה חלקו מכל עמלו יורינו הדין בזה ושכרו כפול מה:

תשובה לריך שיראה לו החשבון אם הפסיד או הריוה ויגלגל עליו שבעה השחפי' אשר נתן כל חלקו בריוה שהריוה ולא עכב ממנו כלום:

וכתב משה

יהיה הדין בשליח לצור אשר מחליל קודם אשר יצר בעל טעילת ידים במה מדמוה בדמשק ובערי מורה אם חסיה ברכה לבטלה מאחר כי כבר נעל דינו וכל המצא מדרך עליהן עובר לעשייתו או לא חורינו הדרתו ושכרו כפול מה' ואף גם זאת נהגו הקהל ה'ו' בעת שאומרים במעריב וירא כל העם וירוו ויפלו על פניהם כורעים בכריעה עד גמר הפסוק ואינם זוקפין בשם יורינו מורינו אם יוכל לעשות ככה או לא והיה שכרו כפול מאת ה':

תשובה לעולם לריך שיבדק על המורה קודם קריאה ואפילו יקרא פסוק אחד ואין חילוק אם יקרא דרך חסיה ובקשה יהיה מה שיהיה עכ"פ לריך לברך אמנם על מה ששאלתם על ברכה טעילת ידים וניולא ודלא ברכה לבטלה היא בלי ספק ולכן לריך לבטלה ואף אם יהיה מנהג כי אין מנהג בדבר איסור והכריעה בפסוק וירא כל העם וירוו וכו' כך אנו מוהגים ואינם זוקפין ראשם עד אשר יגמור הפסוק ואין בזה שום איסור:

וכתב משה

קב

שאלה וחורינו אדונינו במה שהגנו צור לקרוא המגלה ב"ד ובט"ו ומברכין בשניהם לפניה ולאחריה אם עוברין משום ברכה שאינה לריבה או לא:

תשובה האמת הוא כי כל מקום אשר יסתפק לנו אם הוא מוקף חומה מיוחדת יהושע בן נון או לאו נקרא ב"ד דארבעה עשר זמן קריאה לכל הוא אמנם עוד זאת נעשה להסתלק מן הספק ונקרא גם בט"ו אבל בלא ברכה לא לפניה ולא לאחריה מפני שקייא ברכה שאינה לריבה ואיסורא דאורייתא הוא שנושא שם שמים לבטלה ואין ראוי לעשות כך מפני הספק מה כלל גדול שבכל מצוה בין מדאורייתא בין מדרבנא אם נסתפקו בה אם יבדק או לא עושה אותה בלא ברכה ואם מלאו דבר בסדרי חפלות אשר להם ונהגו בה אין ראוי לחלומידי חכמים להביא מנהג זה כי עכ"פ יום אחד אינו חייב ולכן ראוי לבטל המנהג כי חף העונה אמן בברכה לבטלה עתיד ליתן את הדין:

משה

קג

שאלה עוד זאת אדרש מאת אדוני בחפלות בני צור ביום טוב שני של גלויה והקדוש וברכת מן אשר אומרים אם גם בוצא עוברין משום ברכה שאינה לריבה או לא כי מהנראה מהבבלי ומהירושלמי כי צור היתה מלאה מישראל ואפשר היו באין שם השלוחים: